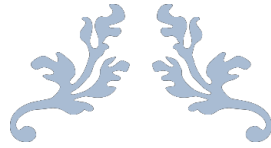

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

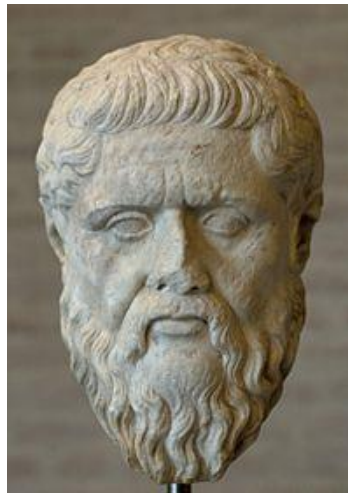

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

PLATON'S PHILOSOPHY ON
EDUCATION

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ

ΑΕΜ: 2951

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΚΩΤΣΑΛΙΔΟΥ ΔΟΞΑ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΤΡΙΑΝΤΑΡΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2018

Περιεχόμενα

A. Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ	4
1. Εισαγωγή.....	4
2. Σικελία.....	5
3. Ακαδημία.....	9
4. Σωκράτης και Πλάτωνας.....	12
5. Ο θάνατος του Πλάτωνα.....	14
B. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ	16
Γ. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ	22
1. Γενικά.....	22
2. Σκοπός Αγωγής και η Αλληγορία του Σπήλαιου.....	23
2.1. Η Θεωρία των Ιδεών και του Αγαθού.....	25
3. Τα στάδια της εκπαίδευσης.....	27
3.1. Γενικά.....	27
3.2. Πρώτο στάδιο 0-3 ετών.....	27
3.3. Δεύτερο στάδιο 3-6 ετών.....	31
3.4. Τρίτο στάδιο 6-10 ετών.....	33
3.5. Τέταρτο στάδιο 10-13 ετών.....	37
3.6. Πέμπτο Στάδιο 13-16 Ετών.....	39
3.7. Έκτο στάδιο 16-20 ετών.....	42
3.8. Άρχοντες.....	45
Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	48
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	50

Α. Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ

1. Εισαγωγή

Ο Πλάτωνας γεννήθηκε στην Αθήνα το 427/9π.Χ. και πέθανε το 347π.Χ. Ήταν το τέταρτο και τελευταίο μέλος της οικογενείας του. Στην αρχή του είχε δοθεί το όνομα Αριστοκλής, το όνομα του παππού από τον πατέρα του, όμως ο γυμναστής του, επειδή είχε ευρύ στέρνο και πλατύ μέτωπο του έδωσε στο τέλος το όνομα Πλάτων. Σε αυτό το σημείο είναι καλό να αναφέρουμε πως καταγόταν από μία αριστοκρατική οικογένεια, μία από τις πιο γνωστές αλλά και παλιές οικογένειες της Αθήνας, με ιδιαίτερη παρουσία στα πολιτικά δρώμενα, η οποία ήταν πάντα δίπλα στο πλευρό των ολιγαρχικών. Ο πατέρας του ήταν ο Αρίστωνας, ο οποίος καταγόταν από το γένος του βασιλιά Κόρδου, ενώ το όνομα της μητέρας του ήταν Περικτιόνη, από παλιά αρχοντική γενιά που έφτανε μέχρι το Σόλωνα. Θείος της Περικτιόνης ήταν ο Κριτίας, ο οποίος είχε αποτελέσει μέρος του σοφιστικού κινήματος αλλά και του ολιγαρχικού πραξικοπήματος των Τριάκοντα Τυράννων, των οποίων ήταν ηγετική μορφή. Από την άλλη έχουμε τον αδερφό της Περικτιόνης, τον Χαρμίδη, ο οποίος υπήρξε και αυτός μέλος των Τριάκοντα Τυράννων. Αδέρφια του Πλάτωνα ήταν ο Αδείμαντος και ο Γλαύκων και είχε και μία αδερφή την Πωτόνη. Ο πατέρας του Πλάτωνα πέθανε όταν εκείνος ήταν παιδί και η μητέρα του ξαναπαντρεύτηκε το θείο της τον Πυριλάμπμη, στενός φίλος του Περικλή, και αποκτήσανε άλλο ένα παιδί, τον Αντίφωνα.

Ο Πλάτωνας σύμφωνα με τον Διογένη Λαέρτη, έμαθε γράμματα στη σχολή του Διονυσίου και γυμναστική κοντά στον Αρίσωνα. Επίσης, συμμετείχε σε αρκετούς αθλητικούς αγώνες και έλαβε όλη την εκπαίδευση της εποχής, ενώ υπηρέτησε και στο στρατό και έλαβε μέρος στις εκστρατείες της Τανάγρας της Κορίνθου αλλά και του Δηλίου όπου του απονεμήθη και βραβείο. Στα εφηβικά του χρόνια ασχολήθηκε και με την ποίηση, την τραγωδία και τις κωμωδίες, πριν την ενασχόλησή του με τη φιλοσοφία και προοριζόταν για πολιτικός ή τραγικός ποιητής. Παρόλα αυτά σύμφωνα με την παράδοση έκαψε όσα ποιήματα είχε γράψει και τράπηκε προς τη φιλοσοφία όταν μία μέρα άκουσε τυχαία το Σωκράτη σε μία του συνομιλία.

2. Σικελία

i. Πρώτο Ταξίδι

Ο Πλάτωνας πραγματοποίησε τρία ταξίδια στη Σικελία με στόχο να πειραματιστεί στον πολιτικό χώρο. Έτσι έχουμε το πρώτο ταξίδι του στην Σικελία το 389 και σε ηλικία 40 ετών. Το ταξίδι αυτό είναι σημαντικό και για έναν ακόμα λόγο, καθώς ήρθε σε επαφή με τον Πυθαγορισμό και με τον εκπρόσωπό του, τον Αρχύντο τον Ταραντίνο, ένα γεγονός αρκετά σημαντικό για την πνευματική καλλιέργεια του Πλάτωνα. Στη Σικελία ήρθε επίσης σε επαφή με το Δίωνα, τον αδερφό της γυναίκας του τυράννου των Συρακουσών. Ο Δίωνας ήθελε να ακολουθήσει το δρόμο της φιλοσοφίας και μέσα από τον Πλάτωνα να διδαχθεί την πολιτική αρετή και σοφία. Σύντομα ο Διονύσιος του Ερμοκράτη, τύραννος των Συρακουσών, κάλεσε τον Πλάτωνα στην Αυλή του. Ήταν μία συνάντηση η οποία αποδείχτηκε για τον Πλάτωνα καταστροφική και αυτό οφείλεται στη σύγκρουσή του με τον Διονύσιο Α', καθώς ο Πλάτωνας απευθυνόμενος στον τύραννο ισχυρίστηκε ότι το συμφέρον των τυράννων δεν μπορεί να βγει σε καλό αν δε συνοδεύεται από την αρετή (Παππά, 1997). Ο συρακούσιος τύραννος ακούγοντας αυτά τα λόγια θύμωσε πολύ και απάντησε στον Πλάτωνα πως αυτά που είπε δεν είναι τίποτα άλλο από γεροντικές φλυαρίες (Παππά, 1997). Μόλις ο Πλάτωνας του απάντησε πως με αυτά που λέει φαίνεται ότι μιλάει σαν τύραννος, ο Διονύσιος θέλησε να τον σκοτώσει (Παππά, 1997). Όμως για καλή τύχη του Πλάτωνα κάτι τέτοιο δεν έγινε καθώς η παρέμβαση του γαμπρού του τυράννου, Δίωνα, αποδείχτηκε σωτήρια για αυτόν. Έτσι ο φιλόσοφος εκδιώχθηκε από τον Διονύσιο αμέσως και τον παρέδωσε στο Λακεδαιμόνιο Πόλλι, ούτως ώστε να τον πουλήσει ως δούλο και σε αυτό το σημείο ξεκινάει για τον Πλάτωνα μία μαρτυρική περίοδος.

Ο Πόλλης τον μεταφέρει στην Αίγινα όπου εκείνη την εποχή επικρατούσε εμπόλεμη κατάσταση μεταξύ του νησιού και της Αθήνας. Έτσι εξ' αιτίας αυτής της κατάστασης που επικρατούσε, στην Αίγινα είχε ψηφισθεί ένας νόμος σύμφωνα με τον οποίο όποιος Αθηναίος εντοπιζόταν πρώτος στο νησί θα θανατωνόταν. Ο Πλάτωνας πέρασε από δική. Σε αυτό το σημείο καλό θα ήταν να τονιστεί πως υπάρχουν δύο εκδοχές για την έκβαση της δίκης. Σύμφωνα με την πρώτη εκδοχή, το δικαστήριο όταν έμαθε πως ο Πλάτωνας είναι φιλόσοφος αθωώθηκε. Σύμφωνα με τη δεύτερη, το δικαστήριο αποφάσισε να μην τον σκοτώσουν αλλά να πουληθεί ως δούλος. Όμως η περιπέτειά του είχε αίσιο τέλος καθώς στην Αίγινα ήρθε ο Αννίκερις ο Κυρηναίος και

μόλις είδε τον Πλάτωνα και έμαθε τι συμβαίνει πλήρωσε το ποσό που χρειαζόταν για να ελευθερωθεί ο φίλος του.

ii. Δεύτερο Ταξίδι

Το 367 π.Χ. ο Διονύσιος ο Α' ο τύραννος των Συρακουσών πεθαίνει και τη θέση του τη διαδέχεται ο γιος του, ο Διονύσιος ο Β'. Εκείνο το διάστημα ο Δίωνα, ο οποίος είχε υπό την καθοδήγησή του το Διονύσιο Β', προσκαλεί τον Πλάτωνα να επιστρέψει πίσω στη Σικελία. Ο Πλάτωνας τότε είχε ιδρύσει την Ακαδημία και από τη μία δεν ήθελε να αφήσει το έργο που είχε ξεκινήσει εκεί, αλλά από την άλλη πίστευε πως ήταν μία ευκαιρία να περάσει από τη θεωρία στην πράξη και με την κατάλληλη διαπαιδαγώγηση να δημιουργήσει για πρώτη φορά έναν «τύραννο/βασιλιά φιλόσοφο». Πείστηκε λοιπόν από το Δίωνα, ο οποίος τον διαβεβαίωσε πως ο καινούργιος τύραννος ήταν αρκετά πρόθυμος, συγκριτικά με τον πατέρα του, να διδαχθεί από τον Πλάτωνα τις αρετές και τις αξίες ενός βασιλιά-τυράννου. «Εκείνο που βάρυνε στη σκέψη μου ήταν ότι, αν επρόκειτο να επιχειρήσω να εφαρμόσω όσα είχα σκεφτεί για τους νόμους και την πολιτεία, η δοκιμή έπρεπε να γίνει τώρα. [...] Ξεκίνησα λοιπόν από την πατρίδα μου κυρίως γιατί ντρεπόμουν τον ίδιο μου τον εαυτό, μήπως φανεί ότι δεν είμαι μόνο παρά σκέτη θεωρία και ότι ουδέποτε επιλέγω να καταπιαστώ με κάποια πράξη» γράφει στην Ζ' επιστολή του ο Πλάτωνας (Μανδηλαράς, 1992). Έτσι λοιπόν στα 60 του χρόνια πήρε την απόφαση και πραγματοποίησε το δεύτερό του ταξίδι στη Σικελία.

Ο Διονύσιος Β' στην αρχή υποδέχτηκε τον Πλάτωνα πολύ θερμά και έτοιμος να δεχθεί την πολιτική του αναδιαμόρφωση. Ο Πλάτωνας από την άλλη δεν έχασε καθόλου χρόνου και ξεκίνησε την εκπαίδευση του τυράννου των Συρακουσών στην Αυλή του. Αρχικά, προσπάθησε να απαλλάξει την αυλή από την πολυτέλεια και να την αντικαταστήσει με τη δωρική λιτότητα (Παππά, 1997). Από την πλευρά του ο Διονύσιος ανταποκρίθηκε θετικά σε όλη αυτή την αλλαγή και φαινόταν έτοιμος να αφοσιωθεί εξ' ολοκλήρου στην εκπαίδευσή του και να δεχτεί τις επιρροές από τη φιλοσοφία. Όμως λίγους μήνες μετά, το αυλικό περιβάλλον και ταυτόχρονα πολιτικοί αντίπαλοι του Δίωνα προσπάθησαν να επηρεάσουν τον Διονύσιο κατά του Πλάτωνα και του Δίωνα. Βέβαια και ο ίδιος ο τύραννος είχε αρχίσει να πιστεύει ήδη νωρίτερα πως η στενή σχέση που είχε αναπτύξει ο Πλάτωνας με τον Δίωνα αλλά και η πολιτική σχέση του φιλοσόφου με τους Πυθαγόρειους στην Ιταλία, θα μπορούσαν να τον

εκτοπίσουν από το θρόνο ή θα τον υποχρέωναν να υπακούει αποκλειστικά σε αυτούς (Παππά, 1997). Έτσι σκεπτόμενος όλα αυτά και επηρεασμένος από τη βασιλική του αυλή, ο Διονύσιος ο Β' αποφάσισε να δράσει γρήγορα και σύντομα κατηγόρησε τον Δίωνα για συνωμοσία εναντίον του και τον εξόρισε από τη Σικελία στην Πελοπόννησο. Ο Πλάτωνας ισχυρίστηκε πως μετά την εξορία του Δίωνα, ο Διονύσιος τον κράτησε σαν αιχμάλωτο στην αυλή του και προσπάθησε να τον κάνει πολιτικό του σύμμαχο (Παππά, 1997). Ο φιλόσοφος ήταν πλέον φανερά απογοητευμένος από όλη τη κατάσταση καθώς εισέπραξε μεγάλη δυσπιστία από τον Διονύσιο και ήθελε να φύγει από τη Σικελία και να εγκαταλείψει την πολιτική του δραστηριότητα. Ευτυχώς έληξε αίσια η όλη κατάσταση και με τη βοήθεια του πυθαγόρειου Αρχύτα, ο τύραννος των Συρακουσών ελευθέρωσε το φιλόσοφο και εξ' αιτίας του πολέμου ανάμεσα στη Σικελία και στη Λουκανία ο Πλάτωνας επέστρεψε στην Αθήνα.

iii. Τρίτοταξίδι

Το 360 και σε ηλικία πλέον 67 χρονών ο Πλάτωνας παίρνει την απόφαση και πραγματοποιεί το τρίτο και τελευταίο του ταξίδι στις Συρακούσες, το οποίο αποδείχτηκε και το πιο περιπετειώδες από τα άλλα δύο. Ας τα πάρουμε όμως από την αρχή.

Ο Διονύσιος ο Β' και ο Πλάτωνας, λίγο πριν αποχωρήσει για δεύτερη φορά από τη Σικελία, είχαν κάνει μία συμφωνία κατά την οποία μόλις τελείωνε ο πόλεμος στη Σικελία θα επέστρεφαν σε αυτήν, ο Πλάτωνας μαζί με το Δίωνα. Έτσι λοιπόν μετά τη λήξη του πολέμου και στα 361π.Χ. ο Πλάτωνας λαμβάνει από τον τύραννο των Συρακουσών πρόσκληση να επιστρέψει στη Σικελία, όμως χωρίς το Δίωνα, για τον οποίο ο Διονύσιος είχε δώσει διαταγή να παραμείνει λίγο καιρό ακόμα στην Πελοπόννησο. Ο Πλάτωνας δε δέχτηκε την πρόσκληση και ο Διονύσιος συνέχισε να προσκαλεί τον Πλάτωνα στην αυλή του. Είχε αρχίσει να κυκλοφορεί μία φήμη που ξεκίνησε από τις Συρακούσες και έφτανε μέχρι την Αθήνα, σύμφωνα με την οποία ο Διονύσιος ο νεότερος πλέον είχε αγαπήσει τη φιλοσοφία και ήταν έτοιμος να δεχτεί τη διδασκαλία της. Σε αυτά τα λόγια πίστεψε και ο Δίωνας ο οποίος προσπάθησε να πείσει τον Πλάτωνα να δώσει μία ακόμα ευκαιρία και να επιστρέψει πίσω στη Σικελία για να υλοποιήσει το έργο που είχε αφήσει. Ο Πλάτωνας παρ' όλο τις πιέσεις που δέχτηκε τόσο από την πλευρά του Διονύσιου όσο και από την πλευρά του Δίωνα, αρνήθηκε την

πρόσκληση και ισχυρίστηκε πως πλέον είναι μεγάλος για ένα τέτοιο ταξίδι και πως το θεωρεί ανώφελο να ξανά προσπαθήσει καθώς κανένας από τους δύο δεν ακούει τις συμβουλές του (Παππά, 1997).

Όμως άρχισε να δέχεται πιέσεις και από τους φίλους του, τους Πυθαγόρειους του Τάραντα. Σύμφωνα με την Ζ' επιστολή ο Πλάτωνας καταγράφει πως ο Αρχύτας ήθελε να προσεγγίσει το Διονύσιο και πως είχε ήδη πραγματοποιήσει μία επίσκεψη στην Αυλή του Τυράννου. Ο Διονύσιος θέλοντας να δείξει στον Αρχύτα αλλά και στους φίλους του τους Πυθαγόρειους πως δεν υστερεί σε θέματα φιλοσοφίας αποφασίζει να ξανά στείλει πρόσκληση στον Πλάτωνα (Παππά, 1997). Εκείνος όμως αρνείται ακόμα μια φορά να επισκεφτεί το Διονύσιο. Όμως ύστερα από πιέσεις που δέχτηκε από τον Αρχύτα να επισκεφτεί για ακόμα μία φορά τη Σικελία, για να μη τελειώσει άδοξα η φιλία του με τον τύραννο, καθώς και η υπόσχεση του Διονυσίου προς τον Πλάτωνα σύμφωνα με την οποία αν ερχόταν θα ελευθέρωνε το Δίωνα, ώθησαν τον Πλάτωνα, όσο και αν ήξερε πως θα ήταν μία ακόμη ατελέσφορη προσπάθεια, να αναχωρήσει για το τρίτο και τελευταίο του ταξίδι στη Σικελία και στην Αυλή του τυράννου των Συρακουσών, Διονύσιο Β'.

Όταν έφτασε στη Σικελία ο Πλάτωνας δεν άργησε να διαπιστώσει πως τελικά επιβεβαιώθηκαν οι φόβοι του. Δυστυχώς, πέρα από το γεγονός πως είχε προσβάλλει τη φιλοσοφία με απόπειρες που είχε κάνει ώστε να συγγράψει φιλοσοφικά κείμενα σύμφωνα με όσο είχε ακούσει από τον Πλάτωνα αλλά και από άλλους φιλοσόφους, έδωσε και εντολή να σταματήσει ο Δίωνας να διαχειρίζεται την περιουσία του και τα χρήματα να πηγαίνουν στο Διονύσιο. Όλα αυτά απογοήτευσαν πολύ τον Πλάτωνα και θέλησε να φύγει αμέσως από τη Σικελία. Όμως ο Διονύσιος επειδή δεν ήθελε να αφήσει τον Πλάτωνα να φύγει του υποσχέθηκε πως αν καθόταν μέχρι το καλοκαίρι και κατάφερναν να καταλήξουν σε κάποια συμφωνία, θα τον άφηνε να φύγει με την περιουσία του Δίωνα, με τον όρο να μην συνωμοτήσει εναντίον του (Παππά, 1997). Ο Πλάτωνας είχε καταλάβει πλέον πως ουσιαστικά ήταν αιχμάλωτος του τυράννου και ο τρόπος να φύγει έμοιαζε ακατόρθωτος. Έτσι αποφάσισε να παραμείνει, μήπως καταφέρει τουλάχιστον να σώσει την περιουσία του Δίωνα, έτσι την επόμενη μέρα ανακοίνωσε στο Διονύσιο πως θα παραμείνει στην Αυλή του. Δυστυχώς ο τύραννος δεν κράτησε την υπόσχεση του και σύντομα άρχισε να ξοδεύει αλόγιστα την περιουσία του Δίωνα.

Παρ' όλ' αυτά σε λίγο καιρό ο Διονύσιος πρόκειται να κάνει ένα σοβαρό λάθος καθώς αποφασίζει να μειώσει τους μισθούς των μισθοφόρων, ένα γεγονός που ήταν ενάντια στην παράδοση του τόπου αλλά και στην πρακτική του πατέρα του. Οι μισθοφόροι, όπως ήταν αναμενόμενο, δεν άργησαν να ξεσηκωθούν. Έτσι ο τύραννος αμέσως αναίρεσε τη διαταγή του και παράλληλα έδωσε στους μισθοφόρους μισθό μεγαλύτερο από τον προηγούμενο. Ο Διονύσιος έμαθε πως επικεφαλής της εξέγερσης ήταν ο Ηρακλείδης και έσπευσε γρήγορα να τον συλλάβει, όμως εκείνος μαθαίνοντας τα σχέδια του τυράννου με τη βοήθεια των φίλων έφυγε από τις Συρακούσες. Οι μισθοφόροι έτρεξαν για βοήθεια στον Πλάτωνα με στόχο να πείσει να τον Διονύσιο να επιστρέψει ο Ηρακλείδης χωρίς συνέπειες. Αν και έδωσε το λόγο του στο φιλόσοφο, πως δεν θα επιδιώξει να συλλάβει τον Ηρακλείδη όταν επιστρέψει, σύντομα μαθεύτηκε πως είχε ήδη στείλει φρουρά να τον βρει και να τον φέρει στην Αυλή του. Ο Πλάτωνας μετά από όλα αυτά ήταν πλέον πεπεισμένος πως ο Διονύσιος δε θα μπορούσε ποτέ να μεταμορφωθεί σε «φιλόσοφο βασιλιά» και δεν άργησε να έρθει η οριστική ρήξη αναμεσα στο φιλόσοφο και στον τύραννο καθώς διώχνοντας τον από την Αυλή, ο Πλάτωνας έδειξε αμέσως πως εντάσσεται υπέρ του Δίωνα. Ο Πλάτωνας βλέποντας πως το κλίμα πλέον στις Συρακούσες είναι βαρύ αποφάσισε να ζητήσει βοήθεια από το φίλο του τον Αρχύτα να επιστρέψει πίσω στην πατρίδα του.

Έτσι τελειώνει το τρίτο και τελευταίο ταξίδι του Πλάτωνα στη Σικελία που δυστυχώς δεν κατάφερε ούτε να εφαρμόσει το πολιτικό του σχέδιο για ένα «φιλόσοφο βασιλέα», ούτε να γεφυρώσει τη σχέση μεταξύ του Δίωνα και του Διονύσιου και δυστυχώς ούτε να περι σώσει κάποιο μέρος τις περιουσίας του Δίωνα.

3. Ακαδημία

Αποτελεί γεγονός πως η Ακαδημία του Πλάτωνα θεωρείται ως τώρα το μακροβιότερο, αν όχι και το σπουδαιότερο εκπαιδευτικό ίδρυμα στον κόσμο (Παππά, 1997). Ο Πλάτωνας όταν επιστρέφει από το πρώτο ταξίδι του στη Σικελία ιδρύει τη σχολή του σε ένα δυτικό προάστιο της Αθήνας και πιο συγκεκριμένα στο κτήμα που ανήκε στον ήρωα Ακάδημο. Γι' αυτό το λόγο ονόμασε τη σχολή Ακαδημία. Η Ακαδημία λειτούργησε για περίπου 900 χρόνια και έκλεισε οριστικά το δεύτερο τέταρτο του 6^{ου} αιώνα μ.Χ. Σύμφωνα με το Διογόνη Λαέρτη η Ακαδημία χωρίζεται σε τρεις περιόδους οι οποίες είναι η Παλιά, η Μέση και η Νέα. Το τέλος της σχολής το έδωσε ο

Ιουστινιανός το 529 μ.Χ. καθώς πίστευε πως νεοπλατωνισμός αποτελεί απειλή για τη διδασκαλία του χριστιανισμού (Παππά, 1997). Ο Βυζαντινός αυτοκράτορας εξέδωσε διάταγμα κατά το οποίο τα δύο σπουδαιότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα της αρχαιότητας (της Αθήνας και της Αλεξάνδρειας) έπρεπε να κλείσουν τις πύλες τους και ο σκοπός του δεν άλλος από το να αφανίσει «τις τελευταίες πνευματικές εστίες του Ελληνισμού». (Παππά, 1997)

Θεωρείται πως το πέραςμα του φιλοσόφου, αλλά και η παραμονή του στη Μ. Ελλάδα έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην ίδρυση της Ακαδημίας. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο Πλάτωνας στο πρώτο ταξίδι του στη Σικελία παρά λίγο να πουληθεί ως δούλος. Ο Αννίκερις πλήρωσε 20 μνες για να τον ελευθερώσει και όταν ο φιλόσοφος θέλησε να του επιστρέψει τα χρήματα εκείνος αρνήθηκε. Έτσι βάζοντας άλλες δέκα μνες αγόρασε ένα μικρό κτήμα κοντά στο γυμνάσιο της Ακαδημίας όπου λίγο μετά θα έφτιαχνε τη σχολή του. (Παππά, 1997)

Αρχικά, κύριος στόχος της Ακαδημίας και κατά επέκταση του Πλάτωνα ήταν μέσα από την εκπαίδευση να δημιουργήσει «φιλοσόφους πολιτικούς» που θα έχουν τα απαραίτητα εφόδια και ερεθίσματα με στόχο να είναι ικανοί να κυβερνήσουν σύμφωνα με την πολιτική θεωρία που αντιπροσώπευε ο Πλάτωνας. Βέβαια υπάρχουν πηγές που αναφέρουν πως κι άλλοι λόγοι τον οδήγησαν στη δημιουργία της Ακαδημίας. Ο φιλόσοφος ήθελε η σχολή του να αποτελέσει ένα «σπίτι» που θα φιλοξενούσε νέους από διάφορες χώρες του Ελληνισμού. Ήθελε να μεταλαμπαδεύσει σε αυτά τα άτομα, αναμφίβολα, γνώσεις και εμπειρίες ώστε φεύγοντας από την Ακαδημία να τις μεταφέρουν πίσω στον τόπο τους. Παρ' όλ' αυτά ο Πλάτωνας δε λειτούργησε ποτέ ως αυθεντία καθώς οι μαθητές του είχαν την ελευθερία να εκφράσουν τις απόψεις τους και ο ελεγκτικός διάλογος πολλές φορές φαίνεται πως στόχευε στις ίδιες ιδέες του δασκάλου τους. (Παππά, 1997). Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η Ακαδημία εμφανίζει διπλό ρόλο καθώς από τη μία έχουμε ένα χώρο που προσπαθεί να διαπαιδαγωγήσει άτομα της αριστοκρατίας με στόχο να αναλάβουν κάποια στιγμή τη σκυτάλη της εξουσίας και από την άλλη εμφανίζεται ως ένα πνευματικό κέντρο όπου κατέχει όλες τις γνώσεις που είχε αποκτήσει ως τότε ο ελληνικός κόσμος. (Παππά, 1997)

Ο Πλάτωνας για να μπορέσει να εκπληρώσει το στόχο που είχε θέσει αλλά και το όραμά του όταν αποφάσισε να ιδρύσει την Ακαδημία έπρεπε να εφαρμόσει μία

μέθοδο διδασκαλίας. Η μέθοδος, λοιπόν, την οποία θέλησε ο Πλάτωνας να εφαρμόσει στη σχολή του για να διδάξει τους μαθητές του ήταν η διαλεκτική (θα μιλήσουμε πιο αναλυτικά γι' αυτή παρακάτω) μία μέθοδο που χρησιμοποιούσε και ο δάσκαλός του, Σωκράτης. Ο Πλάτωνας προσπάθησε να δώσει στους μαθητές του, όπως αναφέραμε παραπάνω, αρκετή ελευθερία ώστε να μπορέσουν να παίρνουν πρωτοβουλίες και να ασκούν αυτοκριτική αλλά και αλληλοκριτική, για αυτό το λόγο και ο Πλάτωνας ανέλαβε στη σχολή του ένα καθαρά βοηθητικό και συντονιστικό ρόλο (Γιαννικόπουλου, 2013).

Τα μαθήματα τα οποία πραγματοποιούνταν στη σχολή, εκτός από τη φιλοσοφία, ήταν η αριθμητική, η γεωμετρία, η αστρονομία καθώς και η μουσική. Η είσοδος για να μπορούσε κάποιος να μαθητεύσει στη σχολή του Πλάτωνα ήταν ελεύθερη. Όμως υπήρχε ένας μικρός περιορισμός σύμφωνα με τον οποίο, οι σπουδαστές που θα γινόντουσαν δεκτοί στην Ακαδημία έπρεπε να διαθέτουν κάποιες φιλοσοφικές γνώσεις. Επιπλέον, μερικοί ακόμα παράγοντες που θα τους βοηθούσαν στην ένταξη της σχολής ήταν η όρεξη, ο χρόνος για να μελετούν και κάποια οικονομική άνεση για την κάλυψη των βιοτικών τους αναγκών (Γιαννικόπουλου, 2013).

Αξίζει να αναφερθεί πως κάποιοι από τους μαθητές του Πλάτωνα σύμφωνα με το Λαέρτη υπήρξαν ο Σπεύσιππος ο Αθηναίος, ο Φίλιππος ο Οπούντιος, ο Εστιαίος ο Περίνθιος, ο Δίων ο Συρακούσιος, ο Άμυκλος ο Ηρακλειώτης, ο Έραστος και ο Κορίσκος Σκήψιοι, ο Τιμόλαος ο Κυζικηνός, ο Ευαίων ο Λαμψακηνός, ο Πύθων και ο Ηρακλείδης Αίνιοι, ο Ιπποθαλής και ο Κάλλιππος Αθηναίοι, ο Δημήτριος ο Αμφιπολίτης, ο Ηρακλείδης ο Πόντιος, ο Ξενοκράτης ο Καρχηδόνιος, ο Αριστοτέλης ο Σταγειρίτης. Επίσης, φημολογείται πως και ο Δημοσθένης, ο Λυκούργος, ο Υπερείδης και ο Θεόφραστος ήταν και αυτοί μαθητές του και πως μεταξύ αυτών υπήρχαν και δύο γυναίκες η Λασθένεια από τη Μαντινεία και η Αξιοθέα από τη Φλειούντα που παρακολουθούσαν το μαθήματα του Πλάτωνα μεταμφιεσμένες σε άντρες (Λαέρτης, 1965).

Η διδασκαλία του Πλάτωνα στην Ακαδημία δεν ήταν συνεχής καθώς διακόπηκε δύο φορές για να πραγματοποιήσει τα δύο τελευταία Σικελικά του ταξίδια. Τα διαστήματα που ο φιλόσοφος απουσίαζε στις Συρακούσες τη διεύθυνση της σχολής ανέλαβαν διαδοχικά ο Ηρακλείδης ο Πόντιος, ο Αριστοτέλης ο Σταγειρίτης και ο Εύδοξος από την Κίνδο. Στη σχολή δίδαξε μέχρι το θάνατό του, δηλαδή μέχρι το 347

π.Χ. όπου κατείχε και τη διεύθυνση της σχολής. Μετά το θάνατο του Πλάτωνα τη διεύθυνση της σχολής αναλαμβάνει ο Σπεύσιππος, ανιψιός του Πλάτωνα.

Τη διεύθυνση της Ακαδημίας αναλάμβανε ένας από τους μαθητές της σχολής, κατά κύριο λόγο ο ικανότερος και η επιλογή γινόταν με δύο τρόπους ή με εκλογές ή με υπόδειξη του τελευταίου διευθυντή. Με τη μέθοδο της επιλογής, για παράδειγμα, τη διεύθυνση της σχολής ανέλαβε ο Σπεύσιππος από το 347 μέχρι το 339, που τον όρισε ο Πλάτωνας διάδοχό του πριν πεθάνει, ενώ ο Σπεύσιππος, όταν παραλύσανε τα άκρα του, με τη σειρά του όρισε διευθυντή τον Ξενοκράτη (Γιαννικόπουλου, 2013). Άλλοι διευθυντές της Παλαιάς Ακαδημίας είναι ο Φίλιππος ο Οπούντιος, ο Πολέμων ο Αθηναίος, ο Κράντωρ ο Σολεύς και ο Κράτης ο Αθηναίος. Τον Κράτητα τον διαδέχθηκε ο Σωκρατίδης μέσα από ψηφοφορία, ως το πρεσβύτερο μέλος της σχολής, όμως ο ίδιος δε θεωρούσε αρκετά ικανό τον εαυτό του. Εν τέλει τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Αρκεσίλαος ο Πιταναίος το 268 π.Χ. ο οποίος αποτελεί και τον ιδρυτή της Μέσης ή αλλιώς *Σκεπτιστικής* Ακαδημίας (Γιαννικόπουλου, 2013). Μερικοί διευθυντές εκείνης της περιόδου υπήρξαν ο Λακύδης ο Κυρηναίος, ο Τηλεκλής και ο Εύανδρος, ο Καρνεάδης ο Κυρηναίος. Τον Καρνεάδη τον διαδέχθηκε ο Κράτης ο Ταρσεύς το 129 π.Χ. και η σχολή γνώρισε ακόμη μεγαλύτερη ακμή για αυτό και θεωρείται ο ιδρυτής την Νέας Ακαδημίας. Ο Δαμάσκιος από τη Συρία υπήρξε και ο τελευταίος διευθυντής της Ακαδημίας πριν ο Ιουστινιανός βάλει λουκέτο οριστικά στην μακροβιότερη σχολή.

Επίσης, όποιος αναλάμβανε τη διοίκηση της Ακαδημίας, τα καθήκοντα του ήταν ισόβια αν και υπάρχουν ορισμένες αναφορές όπως ο Σπεύσιππος και ο Σωκρατίδης που σταμάτησαν να διευθύνουν τη σχολή πριν το θάνατό τους.

4. Σωκράτης και Πλάτωνας

Η πρώτη, ουσιαστική και καθοριστική, για τον Πλάτωνα, συνάντηση με το δάσκαλό του Σωκράτη, έγινε όταν ο Πλάτωνας ήταν στην ηλικία των 20 ετών. Βέβαια υπάρχουν αναφορές και συγκεκριμένα στο διάλογο *Λύσις*, ότι ο Πλάτωνας γνώρισε το Σωκράτη όταν ήταν σε ηλικία 12 με 14, ένα γεγονός που είναι πολύ πιθανό δεδομένου ότι είναι πολύ δύσκολο ο Πλάτωνας να μην είχε γνωρίσει ως τότε τον πασίγνωστο άνθρωπο που κυκλοφορούσε στην Αθήνα πιάνοντας συζήτηση με όλους. Επιπλέον, δεν πρέπει να

λησμονούμε πως ο Σωκράτης πολλές φορές παραβρισκόταν στο στενό οικογενειακό κύκλο του Πλάτωνα καθώς επίσης και πως ήταν καλό φίλος του Κριτία αλλά και θαυμαστής του Χαρμίδα (Παππά, 1997).

Σε αυτό το σημείο θα ήταν καλό να παραθέσουμε έναν πολύ γνωστό μύθο αναφορικά με τη συνάντηση του Σωκράτη και του Πλάτωνα. Ο Σωκράτης μία μέρα πριν γνωρίσει τον Πλάτωνα, είδε στον ύπνο του έναν μικρό κύκνο, που δεν είχε φτερά να πηγαίνει να κάθεται στο γόνατά του. Ξαφνικά ο κύκνος έβγαλε φτερά και πέταξε μακριά με ένα γλυκό κελάϊδισμα (Παππά, 1997). Ο Σωκράτης, την επόμενη μέρα που γνώρισε τον Πλάτωνα, πίστεψε πως ήταν ο μικρός κύκνος που είχε δει στο όνειρό του. (Παππά, 1997).

Γυρνώντας πίσω, στη συνάντηση των δύο φιλοσόφων, και παίρνοντας ως δεδομένο πως αυτή η συνάντηση έγινε το 409 π.Χ. ο Πλάτωνας μαθήτευσε στο πλευρό του Σωκράτη για δέκα ολόκληρα χρόνια, δηλαδή μέχρι τη χρονιά που ο Σωκράτης ήπια το κώνειο. Έτσι όταν ο Πλάτωνας τελείωσε τη στρατιωτική του θητεία έγινε μαθητής του Σωκράτη στον οποίο μαθήτευαν παιδιά των πιο αριστοκρατικών οικογενειών (Παππά, 1997). Ο Πλάτωνας από εκείνη τη στιγμή έγινε πιστός μαθητής του Σωκράτη και όχι τόσο επειδή είχε μαγευτεί από το δάσκαλό του όταν τον άκουσε για πρώτη φορά, έτσι ώστε να αφήσει τα σχέδια που έκανε να ασχοληθεί με το πολιτικό του όνειρο, όσο γιατί είδε στο πρόσωπο του Σωκράτη τον άνθρωπο, το δάσκαλο που θα τον βοηθούσε όσο κανένας να τα υλοποιήσει. Έτσι ξεκινάει τα δέκα χρόνια μαθητείας του Πλάτωνα στο πλευρό του Σωκράτη.

Ο Πλάτωνας παρ' όλο που αυτά τα δέκα χρόνια ήταν πάντα δίπλα στο δάσκαλό του, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε πως στην πιο δύσκολη και κρίσιμη στιγμή του Σωκράτη, ο Πλάτωνας ήταν απών. Την ώρα που ο Σωκράτης θα έπινε το κώνειο και ήταν δίπλα του όλοι οι μαθητές του, ο αγαπημένος και ίσως ο καλύτερος μαθητής του, ο Πλάτωνας, δεν ήταν εκεί. Όλοι περίμεναν και έπρεπε ο Πλάτωνας να ήταν δίπλα του. Στο έργο του Πλάτωνα, *Φαίδωνας*, αναφέρεται χαρακτηριστικά πως ο Πλάτωνας εκείνη τη μέρα ήταν άρρωστος γι' αυτό το λόγο δεν παραβρέθηκε στο πλευρό του δασκάλου του. Όμως δεν υπάρχει κάποια αρρώστια που να κρατήσει τον Πλάτωνα εκείνη την ώρα μακριά από το δάσκαλό του. Ίσως αυτή η ασθένεια να ήταν μία δικαιολογία, ίσως ο Πλάτωνας να μην μπορούσε να αντέξει να δει το δάσκαλό του να πίνει το κώνειο, ίσως ο Σωκράτης να συμβούλεψε τον Πλάτωνα να φύγει από την

Αθήνα διότι μετά την καταδίκη του ίδιου, ίσως να ήταν ο επόμενος στόχος των Αθηναίων. Όμως δεν μπορούμε να γνωρίζουμε ποια ακριβώς ήταν η αλήθεια που ο Πλάτωνας δεν ήταν κοντά στο Σωκράτη την ώρα που θα έπινε το κώνειο καθώς δεν γράφτηκε ποτέ η πραγματική αιτία.

5. Ο θάνατος του Πλάτωνα

Ο Πλάτωνας πέθανε το 348/347 σε ηλικία 80 ετών. Ο Φίλιππος ήδη εκτελούσε το δέκατο τρίτο έτος της Βασιλείας του. Σύμφωνα με το Λαέρτη ο Φίλιππος απέδωσε μεγάλες τιμές στην κηδεία του Πλάτωνα καθώς θεωρείται πως τον έθαψε στην Ακαδημία ένα μέρος στο οποίο πέρασε το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής του. Όλοι οι μαθητές του παρευρισκόταν στην κηδεία του όμως δεν υπάρχουν αναφορές για τον υπόλοιπο λαό της Αθήνας. Είναι γεγονός ότι ο Πλάτωνας διατηρούσε εχθρικές σχέσεις με τον Αθηναϊκό λαό αν και μεταγενέστερες πηγές αναφέρουν πως οι Αθηναίοι πραγματοποίησαν μεγαλοπρεπή κηδεία για τον Πλάτωνα. (Παππά, 1997)

Για τη διαθήκη του Πλάτωνα δεν υπάρχουν πολλές καταγραφές. Παρόλα αυτά ο Διογένης Λαέρτης καταγράφει τα εξής για τη διαθήκη του φιλοσόφου. *Το κτήμα των Ιφιστιαδών, πού συνορεύει προς βορρά με την οδό πού αρχίζει από τον ναό του Κηφισσοῦ, νότια με τον ναό του Ηρακλή των Ιφιστιαδών, προς ανατολάς με τα κτήματα του Αρχέστρατο του Φρεάρριου και δυτικά με τα κτήματα του Φίλιππου του Χολιδέα. Δεν επιτρέπω σε κανέναν μήτε να το πουλήσει μήτε να το μεταβιβάσει σε άλλον, άλλα να το κατέχει ο γιος μου Αδείμαντος κατά το δυνατό. Το κτήμα που βρίσκεται στον δήμο των Ειρεσιδών, το όποιο αγόρασα από τον Καλλίμαχο και το όποιο συνορεύει προς βορρά με τα κτήματα του Ευρυμέδοντα του Μυρρινούσιου, προς νότο με το κτήμα του Δημόστρατου του Ξυπεταιώνα, ανατολικά με τα κτήματα του Ευρυμέδοντα του Μυρρινούσιου και δυτικά με τον Κηφισσό. Αφήνω και τρεις αργυρές μνες. Μία αργυρή φιάλη που ζυγίζει 155 δραχμές, ένα ποτήριο βάρους 45 δραχμών, ένα δακτυλίδι από χρυσό και ένα ενώτιο επίσης χρυσό και τα δύο βάρους 4 δραχμών και 3 οβολών. Ο λιθοτόμος Ευκλείδης μου οφείλει τρεις μνες. Την Άρτεμη αφήνω ελεύθερη· δούλους αφήνω τον Τίχωνα, τον Βίκτα, τον Απολλωνιάδη και τον Διονύσιο. Σκευή όσα έχουν καταγραφεί, αντίγραφα των όποιων έχει ο Δημήτριος. Δεν οφείλω τίποτε σε κανέναν. Εκτελεστές της διαθήκης μου διορίζω τον Λεωσθένη, τον Σπεύσιππο, τον Δημήτριο, τον Ήγία, τον Εύρυμέδοντα, τον Καλλίμαχο*

και τον Θράσσιπο». (Δ.Λ.3,41-43). Σύμφωνα λοιπόν με τις πληροφορίες που δίνονται από τον Διογένη Λαέρτιο αυτή είναι η περιουσία και η διαθήκη του Πλάτωνα.

Σχετικά με τον θάνατο του Πλάτωνα ο Λαέρτης καταγράφει πως η αιτία η οποία προκάλεσε το θάνατό του ήταν ψείρες. Βέβαια υπάρχει άλλη μία άποψη σύμφωνα με την οποία ο Πλάτωνας την παραμονή του θανάτου του είδε στο όνειρό του πως είχε γίνει κύκνος και πετούσε από δέντρο σε δέντρο και οι κυνηγοί δεν είχαν τη δυνατότητα να τον πιάσουμε. Όμως μεταγενέστερες αναφορές που ερμηνεύουν το όνειρο καταγράφουν πως αυτό το όνειρο συμβόλιζε το έργο του φιλοσόφου και ότι δεν θα μπορούσε κανείς να το κατανοήσει επειδή φέρει πολλές ερμηνείες (Παππά, 1997).

B. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ

Τα έργα του Πλάτωνα αποτελούνται από 34 διαλόγους, 13 επιστολές και την απολογία Σωκράτους. Σύμφωνα με το Διογένη Λαέρτη οι Διάλογοι του Πλάτωνα χαρακτηρίζονται και διαιρούνται σύμφωνα με δύο τύπους όπου ο ένας είναι ο υφηγητικός, προσαρμοσμένος που στόχος του είναι να διδάξει και ο ζητητικός δηλαδή ο ερευνητικός. Επιπλέον, ο Λαέρτης θεωρούσε πως ο υφηγητικός χωριζόταν στον θεωρητικό και στον πρακτικό, ενώ ο θεωρητικός διαιρούταν στον φυσικό και στο λογικό και ο πρακτικός με τη σειρά του στον ηθικό και στον πολιτικό. Όμως συνεχίζοντας, επισημαίνει πως και ο ζητητικός αποτελούνταν από το γυμναστικό αποτέλεσμα του οποίου ήταν η εξάσκηση του μυαλού, και ο αγωνιστικός στόχος του οποίου ήταν οι συζητήσεις που πραγματοποιούνταν να αποσκοπούν στον επιτυχή ανταγωνισμό. (Λαέρτης, 1965). Ο Λαέρτης δεν τελειώνει εδώ και τονίζει πως και ο γυμναστικός διαιρείται και αυτός σε δύο κατηγορίες, στην πρώτη που μοιάζει με τη μαιευτική τέχνη και στη δεύτερη «που είναι μία άλλη απλώς δοκιμαστική». (Λαέρτης, 1965). Τέλος υποδιαιρεί και τον αγωνιστικό σε εκείνον τον τύπου διαλόγου « που εγείρει κριτικά αντιρρήσεις και εφ' ετέρου εις εκείνον που ανατρέπει ουσιώδεις θέσεις». (Λαέρτης, 1965)

Ποιο συγκεκριμένα στο φυσικό συγκαταλέγεται ο «*Τίμαιος*», στο λογικό «*Κρατύλος*», «ο *Σοφιστής*», ο «*Πολιτικός*», ο «*Παρμενίδης*», στον ηθικό η «*Απολογία*», ο «*Κρίτων*», ο «*Φαίδων*», ο «*Φαίδρος*», το «*Συμπόσιο*», ο «*Μενέξενος*», ο «*Κλειτοφών*», «οι *Επιστολές*», ο «*Φίληβος*», ο «*Ίππαρχος*» και οι «*Αντεραστές*». Συνεχίζοντας τον πολιτικό αντιπροσωπεύουν η «*Πολιτεία*», οι «*Νόμοι*», ο «*Μίνως*», η «*Επινομίς*» και ο «*Ατλαντικός*». Στην κατηγορία της διανοητικής μαιευτικής ανήκουν ο «*Αλκιβιάδης 1 και 2*», ο «*Θεαγένης*», ο «*Λύσις*» και ο «*Λάχης*», ενώ στην κατηγορία της δοκιμαστικής μεθόδου ανήκουν ο «*Ευθύφρων*», ο «*Μένων*», ο «*Ίων*», ο «*Χαρμίδης*» και ο «*Θεαίτητος*». Στον «*Πρωταγόρα*» φαίνεται η μέθοδος που διεγείρει κριτικά αντιρρήσεις, ενώ στον «*Ευθύδημο*», το «*Γοργία*» και τους δυο «*Ίππέας*» η μέθοδος των ανατρεπτικών επιχειρημάτων (Λαέρτης, 1965).

Επίσης, ο Θράσυλλος ταξινομήσε αυτούς τους 36 τίτλους σε 9 τετραλογίας. Αξίζει να αναφερθεί πως σύμφωνα με τη σημερινή κρίση της φιλολογίας κάποια από τα έργα του, τα οποία είχε κατατάξει ο Θράσυλλος σε τετραλογίες, θεωρήθηκαν πλαστά τα οποία είναι: οι «*Αλκιβιάδης Α'*» ο «*Αλκιβιάδης Β'*», ο «*Ίππαρχος*», οι

«Αντερασταί», ο «Θεάγης», ο «Κλειτοφών», ο «Μίνως», η «Επινομίς» Παρ' όλ' αυτά υπάρχουν ακόμα μερικοί διάλογοι που έχουν μείνει έξω από τις τετραλογίας όμως αυτοί θεωρούνται αναμφίβολα νόθοι: οι «Όροι», «Περί δικαίου», «Περί αρετής», ο «Δημόδοκος», ο «Σίσυφος», η «Αλκυών», ο «Ερυξίας», ο «Αξίοχος» (Taylor, 1990).

Μέσα από τα έργα του Πλάτωνα καταλαβαίνουμε πως χρησιμοποιεί την καθαρή Αττική διάλεκτο, με ποιητικές επιδράσεις. Κάποιες φορές οι φράσεις του είναι σύντομες και κάποιες άλλες εκτεταμένες, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που ακολουθεί το ύφος του προφορικού λόγου. Σε αρκετά σημεία των διαλόγων παρατηρείται απλό ύφος και κοινές λέξεις και παροιμίες χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν χρησιμοποιεί και πιο σύνθετα σημεία με περιγραφές και εκτενείς στοχασμούς (Στέφος, Χαριτίδου, & Στεργιούλης, 2017). Σε κανένα από τα έργα του δεν εμφανίζεται ο ίδιος ο Πλάτωνας. Στους περισσότερους διαλόγους ως κεντρικό πρόσωπο εμφανίζεται ο Σωκράτης. Οι διάλογοι του επιγράφονται συνήθως με το όνομα κάποιου από τα διαλεγόμενα πρόσωπα, π.χ. «Τίμαιος», «Γοργίας», «Πρωταγόρας» κ.λπ. Μόνον 6 διάλογοι, το «Συμπόσιο», η «Πολιτεία», ο «Σοφιστής», ο «Πολιτικός», οι «Νόμοι» και η «Επινομίς» οι τίτλοι τους προέρχονται από το περιεχόμενό τους. Εκτός από τις τετραλογίας τα έργα του Πλάτωνα μπορεί κανείς να τα χωρίσει και κατά περιόδους που προκύπτουν σύμφωνα με την ηλικία που γράφτηκαν από το φιλόσοφο.

Νεότερη περίοδος 400 με 387 π.Χ. Σε αυτήν ανήκουν οι διάλογοι:

- *Απολογία Σωκράτους*: Σε αυτό το έργο ο Σωκράτης εκθέτει με ποιον τρόπο σκοπεύει να απολογηθεί, αρνείται τις κατηγορίες που έχουν ειπωθεί εναντίον του για αθεΐα και διαφθορά, αναφέρεται στη ζωή και στη δράση του, παραθέτει προτάσεις για το ποια ποινή πρέπει να του επιβληθεί και στο τέλος απευθύνεται στους δικαστές που τον καταδίκασαν σε θάνατο (πίνοντας το κώνειο) αλλά και σε αυτούς που τον αθώωσαν.
- *Κρίτων (περί του πρακτέου, ηθικός)*: Εδώ ένας από τους μαθητές του Σωκράτη, ο Κρίτων επισκέπτεται το δάσκαλό του στη φυλακή τη νύχτα με σκοπό να τον πείσει να δραπετεύσει. Ο Σωκράτης αρνείται να καταπήσει τους νόμους διδάσκοντας με τη στάση του ότι κάθε πολίτης είναι υποχρεωμένος να υπακούει στους νόμους της πατρίδας του ακόμα και αν αυτή τον αδικεί.

- *Ίων (ή περί Ιλιάδος, δοκιμαστικός)*: Υπόθεση του έργου αυτού είναι η Ιλιάδα στο οποίο συζητάει ο Σωκράτης και ο Ίων που είναι ένας ραψωδός από την Έφεσο. Ο Σωκράτης εδώ εκφράζει την άποψη να μην μένει κανείς στην εκμάθηση των επών, αλλά πρέπει να εμβαθύνει και στη διάνοια του ποιητή καθώς η ποίηση αποτελεί θέμα έμπνευσης και όχι λογικής επεξεργασίας.
- *Λάχης (ή περί ανδρείας, μαιευτικός)*: Εδώ οι στρατηγοί Λάχης και Νικίας συνομιλούν με το Σωκράτη για την ανδρεία στην οποία δίνονται αρκετοί ορισμοί, όμως η συζήτηση δεν καταλήγει σε κάποιον κοινά αποδεκτό ορισμό.
- *Χαρμίδης (ή περί σωφροσύνης, δοκιμαστικός)*: Σε αυτό το έργο πρωταγωνιστής είναι η σωφροσύνη για την οποία δίνονται πολύ ορισμοί με τελευταίο εκείνον που συμπίπτει με το «γνώθι σαυτόν».
- *Λύσις (ή περί φιλίας, μαιευτικός)*: Εδώ η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από τη φιλία και πόσο σημαντική είναι στη ζωή των ανθρώπων.
- *Πρωταγόρας (ή σοφισταί, κριτικός)*: Ο διάλογος αυτός λαμβάνει χώρα στην οικία του Καλλία όπου φιλοξενούνται οι σοφιστές Πρωταγόρας, Ιππέας και Πρόδικος και μετά από λίγο εμφανίζονται και ο Ιπποκράτης με το Σωκράτη. Αρχικά η συζήτηση περιστρέφεται για το αν η αρετή μπορεί να διδαχθεί ή όχι, ενώ άλλα θέματα που τίγονται αφορούν στη δικαιοσύνη, στην οσιότητα, στη σωφροσύνη, στη σοφία και στην ανδρεία. Ο διάλογος τελειώνει με το θέμα της αρετής όπου καταλήγουν πως χρειάζεται πολλή έρευνα ακόμα για το αν μπορεί να διδαχθεί ή όχι.
- *Ευθύφρων (ή περί του οσίου, δοκιμαστικός)*: Σε αυτό το έργο το περιεχόμενο της συζήτησης αφορά στη φύση της ευσέβειας και στη συζήτηση συμμετέχουν ο Σωκράτης με τον Ευθύφρονα, γνώστης της μαντικής.

Περίοδος ωριμότητας 386-367 π.Χ. Σ' αυτήν ανήκουν οι διάλογοι:

- *Γοργίας (ή περί ρητορικής, ανασκευαστικός)*: Σε αυτό το έργο κυριαρχεί η σύγκρουση της φιλοσοφικής ηθικής με τη ρητορική όπου στο τέλος η πρώτη αναδεικνύεται νικήτρια. Το θέμα αυτό θα ξανασυζητηθεί και στην Πολιτεία.
- *Ευθύδημος (ή εριστικός, ανασκευαστικός)*: Εδώ ο Σωκράτης σατιρίζει τους σοφιστές οι οποίοι προσπαθούν να αποσπάσουν την αποδοχή των ακροατών με σοφιστικές ερωτήσεις και εριστική δεξιοτεχνία και δεν προσπαθούν για την ανεύρεση της αλήθειας.

- *Ιππίας ελάττων (ή περί του ψεύδους, ανασκευαστικός)*: Το έργο αυτό αποσκοπεί στην εξέταση του ψεύδους και στην προσπάθεια να δοθεί ένας ορισμός για το ωραίο, με αφορμή την αξιολόγηση της Ιλιάδας και της Οδύσσειας.
- *Ιππίας μείζων (ή περί του καλού, ανασκευαστικός)*: Κυρίαρχο ρόλο εδώ έχει ο ορισμός του ωραίου και η ανεύρεση της αλήθειας και της γνώσης που αποτελούν σκοπό της ύπαρξης του ανθρώπου.
- *Κρατύλος (ή περί ορθότητας ονομάτων, λογικός)*: Σε αυτό το έργο θα συναντήσουμε απόψεις για τη φιλοσοφία της γλώσσας και για την ορθή σημασία των ονομάτων.
- *Μένων (ή περί αρετής, δοκιμαστικός)*: Το θέμα που διαπραγματεύεται αυτό το έργο το συναντάμε και στον Πρωταγόρα και δεν είναι άλλο από την αρετή και αν μπορεί να διδαχτεί ή αν δίνεται στους ανθρώπους από τη φύση. Όμως η συζήτηση οδηγήθηκε σε αδιέξοδο και ο Σωκράτης κάνει λόγο για την ανάμνηση.
- *Μενέξενος (ή επιτάφιος· ηθικός)*: Πρόκειται για ένα έργο που αναφέρεται στο ρητορικό λόγο. Η συζήτηση εξελίσσεται ανάμεσα στο Σωκράτη και στο μαθητή του Μενέξενο όποιος είχε πάει να πληροφορηθεί ποιος επρόκειτο να εκφωνήσει τον επιτάφιο λόγο για όσους σκοτώθηκαν στον πόλεμο. Ο Σωκράτης απευθυνόμενος στον μαθητή του διαφωνεί με τη συνήθεια των ρητόρων να έχουν τους λόγους τους έτοιμους εκ των προτέρων. Επίσης, αναφέρει πως και ο ίδιος έχει διδαχτεί τη ρητορική από την Ασπασία, σύζυγό του Περικλή και στο τέλος πείθεται από τον Μενέξενο, να απαγγείλει τον επιτάφιο της Ασπασίας που αναφέρεται στην ανδρεία των πεσόντων, στην πολιτεία των Αθηναίων και στα εξαιρετικά έργα της πόλης.
- *Συμπόσιον (ή περί έρωτος, ηθικός)*: Ο διάλογος αυτός λαμβάνει χώρα στο συμπόσιο που οργάνωσε ο τραγικός ποιητής Αγάθων και στο οποίο εγκωμιάζεται ο Θεός έρωτας. Ο Σωκράτης συνομιλώντας με την μάντισσα Διοτίμα αναφέρονται στη φύση του έρωτα. Ο διάλογος τελειώνει με τον Αλκιβιάδη, ο οποίος πλέκει το εγκώμιο του Σωκράτη.
- *Φαίδων (ή περί ψυχής, ηθικός)*: Ο διάλογος αυτός διαδραματίζεται τη μέρα της θανατικής εκτελεστής του Σωκράτη, ο οποίος βρίσκεται στη φυλακή και συζητάει με τους μαθητές του για την αθανασία της ψυχής. Στο τέλος περιγράφονται οι τελευταίες στιγμές του Σωκράτη.
- *Πολιτεία (ή περί του δικαίου, πολιτικός)*: Ένα έργο που αποτελείται από 10 βιβλία και στο οποίο ορίζονται η έννοια, η προέλευση και ο σκοπός της δικαιοσύνης. Η

δίκαιη πολιτεία συσχετίζεται άμεσα με τη διάκριση των τάξεων καθώς υποστηρίζεται ότι οι κυβερνήτες πρέπει να διαθέτουν σοφία, οι πολεμιστές ανδρεία και η σωφροσύνη πρέπει να υπάρχει σε όλους. Επίσης παρουσιάζονται οι αρχές της ιδανικής πολιτείας στην οποία τονίζεται η θεμελιακή θέση που κατέχει η παιδεία (και στην οποία είναι αφιερωμένο το επόμενο κεφάλαιο). Η παιδεία θεωρείται ο μόνος τρόπος για τη γνώση της αλήθειας, τη γνώση των ιδεών και τη θέαση του Αγαθού. Στο τέλος γίνεται αναφορά για τα πολιτεύματα και ο διάλογος κλείνει με τον μύθο του θανάτου και της μεταθανάτιας κρίσης.

Περίοδος γήρατος 366-348 π.Χ. Περιλαμβάνονται οι διάλογοι:

- *Θεαίτητος (ή περί επιστήμης, δοκιμαστικός)*: Θέμα συζήτησης σε αυτό το έργο είναι η επιστήμη (=γνώση) και τα είδη της.
- *Παρμενίδης (ή περί ιδεών, καιρός λογικός)*: ο Σωκράτης εδώ παρουσιάζει τη θεωρία για την ύπαρξη των Ιδεών και αμφισβητεί τις απόψεις του Ζήνωνα, ενώ ο Παρμενίδης φέρει αντιρρήσεις οδηγώντας σε αμηχανία το Σωκράτη. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα μόνο με τη διαλεκτική μπορούν να λυθούν αυτά τα προβλήματα.
- *Σοφιστής (ή περί του όντος, λογικός)*: Σε αυτό το έργο αναπτύσσεται η θεωρία του *Είναι*, συζητείται η φύση του σοφιστή, η αντίθεσή του προς το φιλόσοφο και ασκείται κριτική σχετικά με τη θεωρία (ον) των σοφιστών.
- *Φαίδρος (ή περί καλού, ηθικός)*: Σε αυτό το διάλογο Φαίδρος και Σωκράτης συζητούν για κάποιο ερωτικό λόγο του ρήτορα Λυσία. Οι απόψεις του Σωκράτη για το λόγο είναι επικριτικές και μετά από παράκληση του Φαιδρού αναφέρεται στη ρητορική, στον έρωτα και στην ψυχή.
- *Πολιτικός (ή περί βασιλείας, λογικός)*: Θεματική του διαλόγου αυτού αποτελεί η φύση του πολιτικού άνδρα, ενώ οι συνομιλητές ενστερνίζονται την άποψη ότι ο πολιτικός άντρας κατέχει τη γνώση και στο πρόσωπο του ολοκληρώνεται το πολιτικό ιδεώδες.
- *Φίληβος (ή περί ηδονής, ηθικός)*: Βασικό θέμα του έργου αυτού είναι η ηδονή, η ηθική φιλοσοφία και η ψυχολογία, και εκφράζει το ερώτημα αν η ηδονή ή η φρόνηση είναι το ύψιστο αγαθό.
- *Τίμαιος (ή περί φύσεως, φυσικός)*: Εδώ τα θέματα που διαπραγματεύονται αφορούν στην ιστορία της δημιουργίας του κόσμου (μύθος της Ατλαντίδας).

- *Κριτίας (ή Ατλαντικός, ηθικός)*: Ένας διάλογος που δεν ολοκληρώθηκε και το θέμα του είναι η Ατλαντίδα, οι κάτοικοι της οποίας τιμωρήθηκαν από το Δία λόγω της απληστία τους.
- *Νόμοι (ή περί νομοθεσίας, πολιτικός)*: Το έργο αυτό αποτελείται από 12 βιβλία και ένα επίμετρο («*Επινομίς*») και αναφέρεται στην επιστήμη των αριθμών. Η συζήτηση αφορά στην ίδρυση μιας πόλης στην οποία την εξουσία θα έχουν οι νόμοι. Βασικά θέματα αποτελούν η επιλογή της τοποθεσίας, ο αριθμός των πολιτών, το εκπαιδευτικό σύστημα και το νομοθετικό πλαίσιο της πόλης.

Γ. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

1. Γενικά

Από τα μέσα του πέμπτου αιώνα το εκπαιδευτικό ιδεώδες της Αθήνας που στηριζόταν κατά κύριο λόγο στη θρησκευτική, στην ηθική και στην πολιτική ενότητα της αρχαίας πόλης, είχε αρχίσει να κλονίζεται. «Από αυτήν την κρίση αρχίζει και η παιδευτική προσπάθεια του Πλάτωνα». (Σίτος, 1990). Ο φιλόσοφος πίστευε πως ο μόνο τρόπος για την άνθιση της πόλης είναι μία παιδεία η οποία θα στηρίζεται στη δικαιοσύνη, στόχος της οποίας θα αποτελεί η αρμονική συμβίωση και η συνεργασία των ανθρώπων για το κοινό καλό της κοινωνίας. Αυτός ήταν και ο σκοπός του όταν έγραψε την Πολιτεία, ένα έργο που παρουσιάζει την εικόνα μιας δίκαιης κοινωνίας. Στο έργο αυτό κύρια θέση κατέχει η παιδεία, η οποία στοχεύει στη δημιουργία μιας δίκαιης πολιτείας, από ανθρώπους που θα κατέχουν το ήθος και τη διάνοια που θα διδάσκει αυτή η παιδεία.

Η παιδεία στο πλατωνικό σύστημα διαδραματίζει μέγιστο ρόλο διότι αυτή θα αποτελέσει το ουσιαστικότερο μέσο, με στόχο τη διαμόρφωση του ήθους των πολιτών, οι οποίοι θα απαρτίσουν μία κοινωνία βασισμένη στη δικαιοσύνη, την ιδανική πολιτεία.

Ο καλύτερος παιδαγωγός σύμφωνα με τον Πλάτωνα είναι ο φιλόσοφος ο οποίος θα προσπαθήσει να κατευθύνει τους μαθητές του στην αλήθεια και το Αγαθό. (Νασιάκου, 2002). Ο φιλόσοφος υποστήριζε πως η παιδεία καλύπτει το σύνολο της ανάπτυξης του παιδιού, για αυτό το λόγο οι παιδαγωγοί θα έπρεπε να ελέγχουν τις διάφορες πλευρές της ζωής των παιδιών, δεδομένου ότι η αγωγή αποτελεί την ολόπλευρη ανάπτυξη του χαρακτήρα τους. Η εκπαίδευση για αυτόν ήταν τόσο σημαντική, που στους Νομούς παραθέτει πως η εκπαίδευση θα ήταν σωστό να αρχίζει ακόμα και πριν από τη γέννηση των παιδιών, βάζοντας τις εγκύους να κάνουν διάφορες ασκήσεις.

Για τον Πλάτωνα η παιδεία αντιπροσωπεύει την ηθική αλλά και την πνευματική ανάπτυξη του παιδιού και υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση πρέπει να οδηγεί στην καλλιέργεια του ήθους. Το κλειδί για μία επιτυχημένη εκπαίδευση είναι το παιδί να αποκτήσει μία ηθική και υγιή αντίληψη για τον κόσμο.

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα η παιδεία αποτελεί ένα κοινωνικό αγαθό που θα πρέπει να βρίσκεται στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου κάτω από την ευθύνη της πολιτείας. Πίστευε πως η παιδεία διαδραματίζει το σημαντικότερο ρόλο για να επιτευχθεί η αρμονική λειτουργία μιας πόλης και πως αν μία πόλη παραμελήσει την παιδεία τότε και οι υπόλοιπες δραστηριότητές της δεν θα διατηρήσουν τη σημασία τους.

Ήταν υποστηρικτής της δημόσιας και της υποχρεωτικής εκπαίδευσης θεωρώντας πως η αγωγή πρέπει να αρχίζει από τη γέννηση του ανθρώπου. Επίσης, πίστευε ότι η εκπαίδευση όφειλε να είναι υποχρεωτική τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια, υποστηρίζοντας την ισότητα των δύο φύλων και στην πράξη, καθώς άνδρες και γυναίκες έπρεπε να δεχθούν ομοιόμορφη αγωγή και ίδια εκπαιδευτικά μέσα (Πλάτωνας, Νόμοι 804d).

Επομένως για να μπορέσει η πολιτεία να είναι ενιαία, δίκαιη, και ενάρετη πρέπει οι αρχές της αρετής και της δικαιοσύνης να έχουν αποτυπωθεί σε όλα τα παιδιά της και συγκεκριμένα από την πιο τρυφερή ηλικία (Alexandre, 1993).

2. Σκοπός Αγωγής και η Αλληγορία του Σπήλαιου

Ο σκοπός της Πλατωνικής αγωγής είναι η θέα του Αγαθού. Η παιδεία πρέπει να βοηθήσει την ψυχή του ανθρώπου να απελευθερωθεί από τα δεσμά της, για να μπορέσει να κατευθυνθεί προς την αλήθεια, δηλαδή προς τη θέα του Αγαθού καθώς «οι αλήθειες βρίσκονται μέσα στην ψυχή του ανθρώπου, δεν έρχονται απέξω, τα μάτια της ψυχής θα τα ανοίξει η παιδεία» (Σίτος, 1990). Ένα πολύ ωραίο παράδειγμα που έχει ως στόχο να φανερώσει την κατάσταση της ανθρώπινης φύσης σχετικά με την παιδεία και την απαιδευσία φέρει ο Πλάτωνας στο έβδομο βιβλίο της πολιτείας 514a-518b και δεν είναι άλλο από την σπουδαία εικόνα του σπηλαίου.

Σύμφωνα με το μύθο του σπηλαίου ο φιλόσοφος αναφέρει πως οι άνθρωποι μοιάζουν με δεσμώτες που ζουν μέσα σε μία σπηλιά και είναι αλυσοδεμένοι από την παιδική τους ηλικία και δεν μπορούν να κουνήσουν ούτε τα πόδια ούτε το κεφάλι. Για αυτό το λόγο δεν μπορούν να δουν το φως, την αλήθεια αλλά βλέπουν μόνο μπροστά έχοντας την πλάτη τους γυρισμένη προς την είσοδο της σπηλιάς. Και συνεχίζοντας ο Σωκράτης λέει στο συνομιλητή του.

«Φαντάσου τώρα πως πίσω τους καίει μία μεγάλη φωτιά και πως μπροστά στη φωτιά περνάει ένας δρόμος που τον χωρίζει από τους δεσμώτες ένας τοίχος· η Λάμψη της φωτιάς πέφτει στο βάθος της σπηλιάς και φωτίζει με τις ανταύγειες της το εσωτερικό της· στοχάσου πως κατόπιν περνάνε άνθρωποι από το δρόμο κρατώντας ψηλά κάθε λογής σκεύη και ανδριάντες, λίθινα και ξύλινα αντικείμενα, που οι σκιές τους καθώς τα κρατούν ψηλά, πέφτουν μέσα στη σπηλιά απέναντι από την είσοδό της· οι αλυσοδεμένοι θα βλέπουν τις σκιές των αντικειμένων αυτών που κρατούν οι περιφερόμενοι άνθρωποι· και αν μάλιστα τύχει έστω κάποιος απόηχος από τις φωνές των ανθρώπων που είναι έξω από τον τοίχο να φθάσει μέσα στη σπηλιά, οι δεσμώτες θα νομίζουν ότι οι φωνές βγαίνουν από τις σκιές που βλέπουν.

Αν τώρα κάποιος συμβεί να λυθεί από τα δεσμά του και σηκωθεί και μπορέσει να γυρίσει το κεφάλι του και να δει τη φωτιά, τότε τα μάτια του θα θαμπώσουν από τη φωτοβολία της, θα πονέσουν και θα χρειαστεί να αντέξουν για να δουν τα ίδια τα αντικείμενα που έριχναν τις σκιές τους μέσα στη σπηλιά. Κι αν μάλιστα συμβεί να βρεθεί κοντά του κάποιος που έχει ζήσει μέσα στο φως και πει στο πριν δεσμώτη πως όσα τώρα βλέπεις είναι πραγματικά αντικείμενα, ενώ πριν, που ήταν αλυσοδεμένος έβλεπε μόνο σκιές, αυτός θα δυσαρεστηθεί και θα πει πως οι σκιές ήταν πιο αληθινές από τα πραγματικά αντικείμενα. Αν στη συνέχεια ο άνθρωπος που έχει ζήσει στο φως αναγκάσει το δεσπότη να ρίξει μία ματιά στο φως, τότε αυτός θα αποστρέψει το πρόσωπό του και θα ξαναγυρίσει το βλέμμα του προς τη σπηλιά, κοιτάζοντας τις σκιές που του φαίνονται πιο καθαρές από τα πραγματικά αντικείμενα.

Τι θα συμβεί λοιπόν, αν κάποιος θελήσει να εξαναγκάσει το δεσμώτη, σύροντάς τον σε δρόμο σκληρό κι ανηφορικό, να βγει έξω από τη σπηλιά; Αναμφίβολα αυτός δεν θα μπορέσει να ρίψει το βλέμμα σε κανένα αντικείμενο που το φωτίζει το φως της ημέρας, αλλά χρειάζεται να συνηθίσει το φως του ήλιου; Έτσι πρέπει πρώτα να δει τις σκιές των ανθρώπων, των ζώων και των πραγμάτων που σχηματίζονται μέσα στα έρημα ύδατα, κατόπιν θα δει τους ίδιους ανθρώπους, τα ίδια ζώα και τα ίδια τα πράγματα. Αργότερα θα μπορέσει να δει τον ουρανό κατά τη νύχτα, και τελευταία θα μπορέσει να δει τον ήλιο· τότε θα καταλάβει πως αυτός είναι ο δημιουργός όλων των χρόνων και των πραγμάτων, των ορατών και των εικονικών. Τότε θα θυμηθεί τη ζωή της σπηλιάς και θα λογαριάσει τον εαυτό του ευτυχισμένο και θα νιώσει οίκτο για εκείνους που είναι ακόμα δεσμοί μέσα στη σπηλιά» (Σκουτερόπουλος, 2002).

Αυτός που τελικά καταφέρνει και ελευθερώνεται από τα δεσμά είναι ο φιλόσοφος, ο οποίος μετά από σκληρό αγώνα και με συνοδοιπόρο μόνο την παιδεία, φτάνει στην αλήθεια και στη θέαση του Αγαθού και στην καθαρή θεωρία των Ιδεών. Αυτός είναι και ο παιδαγωγός που θα λύσει από τα δεσμά την ψυχή του ανθρώπου και θα τον οδηγήσει από το σκοτάδι της σπηλιάς στο φως, ούτως ώστε να αντιληφθεί την πραγματικότητα. Μόνο αυτός μπορεί να απελευθερώσει τους ανθρώπους από το ψευδές και να τους οδηγήσει στην αληθινή πραγματικότητα, η οποία αποκτά υπόσταση μόνο στο φως του ήλιου δηλαδή στο φως του Αγαθού.

2.1. Η Θεωρία των Ιδεών και του Αγαθού

Ο Πλάτωνας προσπάθησε να αναπτύξει μία θεωρία η οποία θα έδινε λύση στα ηθικά προβλήματα και θα βοηθούσε στην ανάπτυξη μιας δίκαιης κοινωνίας. Ήξερε πως σε μία κοινωνία που όλα είναι μεταβαλλόμενα και βασιλεύει η αδικία και η φθορά κάτι τέτοιο δε θα μπορούσε να είναι εφικτό. Όπως είδαμε και παραπάνω στην αλληγορία του σπηλαιού, ο Πλάτωνας πιστεύει πως ο κόσμος της πραγματικότητας είναι διττός καθώς από τη μία έχουμε τον κόσμο των αισθήσεων, της σκιάς, και από την άλλη έχουμε τον κόσμο της νόησης, του ήλιου. Ο Πλάτωνας αναφέρει πως τα δεδομένα που φέρουν οι αισθήσεις δεν είναι ακριβή (Πλάτωνας, Φαίδωνας 65b). Στο κόσμο της νόησης έχουμε τα πραγματικά όντα τα οποία είναι ακίνητα και αόρατα (Τριαντάρη, 2005). Ο Πλάτωνας θέλοντας να διασφαλίσει το αγαθό της γνώσης και της αντικειμενικής αλήθειας από ιδεολογήματα που την απέρριπταν καταδικάζοντας τον άνθρωπο σε μια άγνοια και οδηγώντας τον τελικά στον αμοραλισμό, υποστήριξε ότι τα αντικείμενα της γνώσης, τα αντικείμενα που θα μπορούσαν να οριστούν, υπήρχαν, αλλά δεν έπρεπε να ταυτιστούν με τίποτε στον αισθητό κόσμο· υπήρχαν σε έναν νοητό κόσμο, πέραν χώρου και χρόνου (Μαστοράκη, 2008). Σε αυτόν τον κόσμο λοιπόν συναντάμε τις Πλατωνικές οι Ιδέες.

Η ιδέα αποτελεί το ένα, το σταθερό και αναλλοίωτο ον, το πρότυπο, που το αντιλαμβανόμαστε μόνο με το νου μας και στο οποίο συμμετέχουν όλα τα αισθητά πράγματα για να είναι ίδια με αυτό (Μιχαηλίδης, 1998). Οι ιδέες είναι νοητές και όχι ορατές σε αντίθεση με τα αντικείμενα που μας περικλείουν τα οποία είναι ορατά αλλά όχι νοητά. «Τα αντικείμενα του αισθητού κόσμου οφείλουν την ύπαρξή τους και την όποια αλήθεια τους στη σχέση τους με τις Ιδέες» (Κάλφας, 2011). Αυτή η θεωρία των

Ιδεών αποτελεί για τον Πλάτωνα την ερμηνεία του για την πραγματικότητα. Οι άνθρωποι χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις τους προσπαθούν να συλλάβουν την αισθητή πραγματικότητα, όμως οι αισθήσεις είναι υποκειμενικές και αποτελούν πηγή πλάνης, καθώς τα αισθητά αντικείμενα είναι πενιχρά αντικείμενα των ιδεών (White, 2012). «Οι πλατωνικές Ιδέες είναι τα αντικείμενα της καθαρής σκέψης» (Κάλφας, 2011).

Η φύση των ιδεών είναι πνευματική δεδομένου ότι η γνώση τους επέρχεται μέσω της νόησης, δίχως τη βοήθεια της αίσθησης. Στο επίπεδο αυτό της γνώσης μόνο οι φιλόσοφοι μπορούν φτάσουν. Είναι οι μοναδικοί που μπορούν μέσω των Ιδεών να συλλάβουν την εικόνα του κόσμου στην καθαρή της μορφή. Μέσα στις ιδέες βρίσκεται το ύψιστο σκαλοπάτι στην δύσκολη και ανοδική πορεία της νόησης προς τη γνώση, το Αγαθό.

Η έννοια του Αγαθού ξεπερνά όλες τις άλλες Ιδέες καθώς πάνω στη νόηση λάμπει η Ιδέα του Αγαθού, σαν να είναι ο ήλιος του νοητού. Όπως στο μύθο του σπηλαίου ο ήλιος φωτίζοντας τα μάτια των ανθρώπων, τους βοηθάει να δουν, έτσι και η Ιδέα του Αγαθού φωτίζει την ψυχή με το φως της αλήθειας ούτως ώστε να γνωρίσει τα πράγματα, τα οποία κατανοεί ο άνθρωπος με τη νόησή του. Η ιδέα του Αγαθού θεωρείται η ύψιστη αρχή μέσω της οποίας εξασφαλίζεται η δυνατότητα των όντων, να υπάρχουν και να γίνονται αντικείμενα της γνώσης. Ο φιλόσοφος, σύμφωνα με τον Πλάτωνα καλείται να έρθει σε επαφή με αυτή την κορυφαία γνώση, δηλαδή με την Ιδέα του Αγαθού, καθώς είναι ο μοναδικός τρόπος να κατευθύνει το λογισμικό και τις πολιτικές πράξεις προς την αρμονία. Στην ιδανική πολιτεία για να φτάσει ο άνθρωπος στην Ιδέα του Αγαθού πρέπει να μνηθεί στο μονοπάτι της μέγιστης γνώσης. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της πολιτείας είναι βασισμένο στην απόκτηση της ύψιστης ιδέας του Αγαθού από τους φιλοσόφους με σκοπό να απελευθερώσουν τους υπόλοιπους πολίτες από την απαιδευσία και να τους οδηγήσουν στην θέαση της αλήθειας, στη θέαση του Αγαθού.

3. Τα στάδια της εκπαίδευσης

3.1. Γενικά

Ο Πλάτωνος στα έργα του *Νόμοι* και *Πολιτεία* διαμορφώνει ένα συνειδητό και διαμορφωμένο ιδανικό της αγωγής και της πνευματικής καλλιέργειας. Στους *Νόμους* μπορούμε να διακρίνουμε διάφορα στάδια εκπαίδευσης τα οποία ανάγονται σε προσχολική, στοιχειώδη, μέση και ανώτατη εκπαίδευση. Μέσα από αυτά τα στάδια προκύπτουν και οι τρεις τάξεις που υπάρχουν στην πολιτεία: η τάξη των δημιουργών, των φυλάκων και των αρχόντων.

Στην ιδανική πολιτεία ο Πλάτωνας αναφέρεται στο τριμερές της ψυχής που είναι το επιθυμητικόν, το θυμοειδές και το λογιστικόν και σύμφωνα με αυτό διακρίνει και τις τρεις τάξεις της κοινωνίας:

- Των αρχόντων όπου κυριαρχεί το λογιστικόν, με βασικό χαρακτηριστικό τη σοφία,
- Των φυλάκων όπου κυριαρχεί το θυμοειδές, με βασικό χαρακτηριστικό την ανδρεία,
- Και των δημιουργών όπου κυριαρχεί το επιθυμητικόν, με βασικό χαρακτηριστικό τη σωφροσύνη (Jaeger, 1971).

Αν και στην *Πολιτεία* η αγωγή απευθύνεται κυρίως στα παιδιά των ανώτερων τάξεων (βέβαια υπάρχει πρόβλεψη για κοινωνική κινητικότητα), στους *Νόμους* προσφέρεται στα παιδιά όλων των ελεύθερων πολιτών έχοντας ως βάση τις αρχές της παιδείας που διέπουν την *Πλατωνική Πολιτεία*.

3.2. Πρώτο στάδιο 0-3 ετών

Αρχικά ο Πλάτωνας πίστευε πως η παιδεία ξεκινάει ήδη πριν από τη γέννηση του παιδιού, δηλαδή τη στιγμή της σύλληψής του, η οποία πρέπει να είναι το υγιές επακόλουθο ενός υγιούς γάμου από υγιείς γονείς τόσο στο σώμα όσο και στην ψυχή, δεδομένου ότι ο Πλάτωνας υποστηρίζει πως η οικογένεια παίζει καθοριστικό παράγοντα στη σωματική και πνευματική ολοκλήρωση του ανθρώπου. Έτσι λοιπόν η έγκυος πρέπει από την αρχή και καθ' όλη τη διάρκεια της κύησης να γυμνάζεται για να έχει έναν ομαλό και αίσιο τοκετό. Όταν λοιπόν γεννηθεί το παιδί μετά από λίγο

αναλαμβάνει την ανατροφή του μία τροφός. Στόχος της είναι με την καθοδήγησή της τα παιδιά να εξασκήσουν τα μέρη του σώματός τους με ρυθμικές αλλά και αυθόρμητες κινήσεις. Επίσης, καθήκον της είναι να εμφυτεύσει στις ψυχές των παιδιών απεριόριστη χαρά και αισιοδοξία για τη ζωή και αγάπη προς τη φύση (Ζέππου, 2006).

Οι τροφοί αναλαμβάνουν να πραγματοποιούν περιπάτους με τα παιδιά πηγαίνοντάς τα σε μέρη που είναι στην εξοχή ή σε ιερά άλση, καθώς είναι απαραίτητο σε αυτό το στάδιο τα παιδιά να βρίσκονται σε διαρκή κίνηση, αλλά και να είναι υπεύθυνες ώστε να μεταφέρουν τα παιδιά στους συγγενείς τους, μέχρι αυτά να είναι σε θέση να πηγαίνουν μόνα τους. (Σακορράφου, 1957). Είναι σημαντικό οι τροφοί να προσέχουν τα παιδιά, μέχρι το τρίτο έτος, μήπως στραβώσουν τα πόδια τους καθώς σε αυτή την ηλικία προσπαθούν με οποιονδήποτε τρόπο να σταθούν σε αυτά και να περπατήσουν, έτσι υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να τα τραυματίσουν (Πλάτωνας, νόμοι 789e). Επίσης, ο Πλάτωνας τονίζει πως σε περίπτωση που οι τροφοί δεν υλοποιήσουν σωστά το έργο που τους έχει ανατεθεί πρέπει να τιμωρούνται από το νόμο. Ο φιλόσοφος πίστευε και προέτρεπε τους Αθηναίους να μάχονται για την καλαισθησία και ζητούσε σώμα αλλά και πνεύμα να είναι σε αρμονία. (Σακορράφου, 1957).

Στη συνέχεια ο Πλάτωνας επισημαίνει πως σε αυτή την ηλικία η αγωγή φέρει πολύ σημαντικό ρόλο στη ζωή των νεαρών ατόμων δεδομένου ότι δημιουργούνται τα θεμέλια για την ηθική και για την πνευματική τους ζωή και σε εκείνη την ηλικία επίσης, τα παιδιά λαμβάνουν την εικόνα των πρώτων νόμων αλλά και την πρώτη αντίληψη σχετικά με τη σκοπιμότητα της υποταγής τους σε αυτούς (Σακορράφου, 1957). Ο φιλόσοφος πίστευε πως η μουσική και η γυμναστική στη ζωή των παιδιών και σε αυτή την ηλικία διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο καθώς, όταν γίνεται με το σωστό τρόπο τότε δημιουργεί ψυχική γαλήνη και αυτή με τη σειρά της επιφέρει ησυχία στην παιδική ψυχή. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο κατακρίνει τις μητέρες οι οποίες όταν τα παιδιά τους δυσκολεύονται να κοιμηθούν δεν τα αφήνουν ήσυχα και προσπαθούν με λανθασμένους τρόπους, να τα κατευνάσουν παίρνοντας τα στην αγκαλιά τους και τραγουδώντας τους σαν να προσπαθούν να θεραπεύσουν μανιακούς χρησιμοποιώντας «οργιαστική μουσική και χορό». (Πλάτωνας, νόμοι 790).

Συνεχίζοντας ο Πλάτωνας πιστεύει πως τα παιδιά σε αυτή την ηλικία λειτουργούν περισσότερο με τις αισθήσεις τους και η πρώτη γνώση επέρχεται μέσα από επαναλήψεις ίδιων ή παρόμοιων εντυπώσεων και γι' αυτό το λόγο οι εντυπώσεις

που θα δημιουργούν πρέπει να γεννούν μόνο ευγενή και γενναία συναισθήματα και σε καμία περίπτωση να μη δημιουργούν το φόβο. Ο φόβος πρέπει να αποφευχθεί οπωσδήποτε από τις ζωές των παιδιών, διότι αν το παιδί έρθει αντιμέτωπο με το φόβο υπάρχει κίνδυνος να το συνοδεύει αυτό το συναίσθημα σε όλη τη διάρκεια της ζωής του (Σακορράφου, 1957). Οι γονείς και οι τροφοί πρέπει να βοηθήσουν τα παιδιά να απομακρύνουν και να νικούν το συναίσθημα του φόβου γι' αυτό το λόγο, πρέπει η πρώτη αγωγή που θα λάβουν τα παιδιά να αφορά στην άσκηση της ψυχής τους με στόχο την ανάπτυξη του συναισθήματος της ανδρείας και της γενναιότητας. Έτσι αποτρέπει τις μητέρες και τις τροφούς να αφηγούνται στα παιδιά μύθους οι οποίοι παρουσιάζουν τους Θεούς ως τρομακτικά πλάσματα, καθώς μία τέτοια πράξη, και βλασφημία φανερώνει προς τους Θεούς, αλλά και στα παιδιά αναπτύσσει συναισθήματα δειλίας.

Ο Πλάτωνας καταγράφει πως όσοι ανατρέφουν τα παιδιά τους πρέπει να γνωρίζουν το πως δημιουργείται ο φόβος και πως η γενναιότητα στις ψυχές των παιδιών. Η μαλθακή συμπεριφορά λοιπόν, πλάθει τους χαρακτήρες των παιδιών με τέτοιο τρόπο ώστε αυτά να γίνονται δύστροπα αλλά και οξύθυμα χωρίς να υπάρχει κάποιος λόγος (Πλάτωνας, νόμοι 791e). Από την άλλη όμως μία συμπεριφορά σκληρή μπορεί να τους μεταμορφώσει σε ανελεύθερους, ακοινωνήτους ή ακόμα και σε μισάνθρωπους (Πλάτωνας, νόμοι 791e). Μία τέτοια εξέλιξη στη ζωή των παιδιών κάθε άλλο παρά επιθυμητή είναι σύμφωνα με τον Πλάτωνα. Επομένως, είναι καλό να αποφεύγουμε και τη μαλθακή συμπεριφορά αλλά και τη σκληρή προς τα παιδιά και να ακολουθούμε τη μέση οδό, διότι μόνο αυτή θα επιφέρει την ανδρεία στις ψυχές τους και θα εξαλείψει το δουλισμό. Αν λοιπόν φροντίσει κάποιος να βρει όλα τα δυνατά μέσα ώστε να αναθρέψει τα παιδιά, που είναι μέχρι τριών χρόνων, με όσο μπορεί λιγότερους φόβους, πόνους και κάθε είδος λύπης θα καταφέρει να κάνει τις ψυχές που αναθρέψει πιο γαλήνιες αλλά και εύσπλαχνες (Πλάτωνας, νόμοι 792b). Για να δημιουργηθεί το θάρρος και η αυτοπεποίθηση στις ψυχές των παιδιών πρέπει να αποφεύγονται οι εκφοβισμοί, πρέπει να πεισθούν πως δεν υπάρχουν μάγοι και φαντάσματα και να συνηθίζουν να μένουν μόνοι τους στο σκοτάδι.

Το παιδί πρέπει να λαμβάνει από την πατρική του εστία άριστες συνήθειες, διότι αν ήδη από τη βρεφική του ηλικία συνηθίσει στις καλές αρετές θα δημιουργηθεί ένας ηθικός κόσμος σύμφωνα με τα πρότυπα της Πολιτείας. Η συνήθεια προκύπτει όταν κάνουμε ορισμένες πράξεις τις οποίες όμως τις έχουμε επαναλάβει πολλές φορές (Σακορράφου, 1957). Σε αυτή την ηλικία ο καλύτερος τρόπος να αποκτήσει το παιδί

αυτές τις συνήθειες είναι η μίμηση που μέσα από αυτή μπορεί να αποκτήσει σκόπιμα υγιείς αρχές. Γι' αυτό και ο Πλάτωνας θεωρεί τη μίμηση την πρώτη μάθηση των παιδιών. Αν η μίμηση αρχίσει από μικρή ηλικία και συνεχιστεί για πολύ στη ζωή του παιδιού τότε έχουμε ως αποτέλεσμα τη συνήθεια και αυτή με τη σειρά της, αν είναι συνοδευόμενη με υγιείς αρχές, όπως τονίσαμε παραπάνω, επιφέρει τις φυσικές αρετές για το σώμα, τη γλώσσα και το πνεύμα.

Τέλος, οι γονείς πρέπει να βοηθήσουν τα παιδιά να αναπτύξουν σωστά τις αισθήσεις τους καθώς χωρίς αυτές δεν υφίσταται σωστή αγωγή, δεδομένου ότι η ανάπτυξη των αισθήσεων δημιουργεί την ακριβή αντίληψη στην οποία στηρίζεται η γνώση (Σακορράφου, 1957).

3.2.1. Μίμηση και Ποίηση στον Πλάτωνα

Ένα σημαντικό κεφάλαιο για τον Πλάτωνα αποτελεί ο ρόλος της μίμησης αλλά και της ποίησης στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Φαίνεται να ανησυχεί αρκετά για τις επιπτώσεις της μίμησης και καταγράφει ότι οι μυθολογικές παραδόσεις δεν μπορούν να χαρίζουν στον εκπαιδευόμενο την αρετή, την αγάπη προς τους γονείς και τους συγγενείς (Γεωργούλη, 1963).

Φοβάται ότι όποιος εισέλθει στη διαδικασία της μίμησης ίσως να ταυτιστεί με το πρόσωπο που μιμείται διακινδυνεύοντας έτσι την ηθική του υπόσταση. Ο φιλόσοφος θεωρεί ότι υπάρχει κίνδυνος το παιδί να μην μπορεί να κρατήσει απόσταση από το ρόλο που έχει κληθεί να μιμηθεί και ίσως να ταυτιστεί με αυτό, δεδομένου ότι οι άνθρωποι επηρεάζονται εύκολα από αυτά που διαβάζουν ή βλέπουν και πολλές φορές τοποθετούν τον εαυτό τους στη θέση του ήρωα.

Με αυτό τον προβληματισμό ο Πλάτωνας διακρίνει την ποίηση σε μιμητική και μη μιμητική δηλαδή διακρίνει την ποίηση σε καλή και κακή, ποια ποίηση πρέπει να μιμούμαστε και ποια όχι. Κρίνει αυστηρά όλες τις παλιές μυθολογικές παραδόσεις (για παράδειγμα αυτές που αναφέρονται στον Άδη) αλλά και τις θεολογικές παραδόσεις που καταγράφονται στα ποιήματα του Ομήρου, του Ησίοδου και των τραγικών ποιητών και φανερώνει ότι το περιεχόμενό τους δεν αποτελεί κατάλληλο μέσο για να μορφώσει την ψυχή των τροφίμων (Γεωργούλη, 1963). Παρουσιάζουν ένα κόσμο μέσα στον οποίο κυριαρχεί η ασέβεια, η αδικία και δίνουν μία πολύ κακή αντίληψη για τους Θεούς στις

ψυχές των ανήλικων παιδιών. Κλείνοντας το δεύτερο βιβλίο στην Πολιτεία (383c) χαρακτηριστικά διατυπώνει την άποψη ότι όταν κάποιος λέει τέτοια λόγια για τους Θεούς δεν πρέπει να αφήνουμε τους παιδαγωγούς να χρησιμοποιούν τα ποιήματά του για την εκπαίδευση των νέων. Ο Θεός για τον Πλάτωνα είναι το αγαθό, το αληθές και το αψεудές, για αυτό και οι Θεοί όπως παρουσιάζονται σε αυτά τα ποιήματα, δηλαδή που μεταμορφώνονται και προκαλούν κακό, επιφέρουν αλλοίωση στη θεϊκή τους υπόσταση (Γεωργούλη, 1963).

Επειδή η ποίηση αποτελεί ένα σπουδαίο κομμάτι της αγωγής ο φιλόσοφος πιστεύει ότι τα ποιήματα πρέπει να επιδιώκουν την εξύψωση του πολιτισμικού πνεύματος και του χαρακτήρα των διαφόρων προσώπων, με στόχο την εξιδανίκευση του ανώτερου πνεύματος, ενώ παράλληλα πρέπει να επιδιώκουν τη γνώση του γλωσσικού μηχανισμού (Σακορράφου, 1957). Όλα αυτά συνθέτουν έναν ηθικό και δίκαιο πολίτη. Έτσι πρέπει η πολιτεία να επιβλέπει τους ποιητές και να τους αναγκάζει να παρουσιάζει στα έργα τους την εικόνα του καλού ήθους, διαφορετικά να μην τους αφήσει να γράψουν ποιήματα στην πολιτεία τους (Πλάτωνος, Πολιτεία 401b).

3.3. Δεύτερο στάδιο 3-6 ετών

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, σε αυτή την περίοδο τα παιδιά εκπαιδεύονται μαζί αγόρια και κορίτσια. Είναι σημαντικό σε αυτό το διάστημα να δημιουργήσουμε στα παιδιά καλές έξεις και συνήθειες και κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί μέσω των παιχνιδιών και λέγοντάς τους κατάλληλους μύθους. Επιπλέον, τα παιδιά παρακολουθούνται εκτός από τους τροφούς και από ειδικούς υπαλλήλους της πολιτείας. Τα παιδιά, λοιπόν στην ηλικία των τεσσάρων, πέντε και έξι ετών, χρειάζονται την ψυχαγωγία. Πλάτωνος, Νόμοι 793d).

Επιπλέον, σε αυτό το στάδιο πρέπει να απαλλάξουμε τα παιδιά από τη μαλθακότητα και αυτό θα γίνει μέσω της τιμωρίας, παρ' όλ' αυτά η τιμωρία που θα τους επιβάλλουμε πρέπει να μην είναι άδικη, διαφορετικά είναι πολύ πιθανό να προκαλέσουμε θυμό στην ψυχή τους, όμως ούτε να τους αφήσουμε ατιμώρητους καθώς κάτι τέτοιο θα ενθαρρύνει τη μαλθακότητα που θέλουμε να εξαλείψουμε. (Πλάτωνος, Νόμοι 793e).

Σε αυτό το στάδιο τα παιδιά πρέπει να αρχίζουν να συνηθίζουν τον κοινωνικό βίο στον οποίο πρέπει να ακμάσουν οι αρχές της αλληλεγγύης και της αλληλοβοήθειας καθώς και ο σεβασμός απέναντι στους μεγαλύτερους αλλά και γενικά στο συνάνθρωπό τους (Σακορράφου, 1957). Γι' αυτό το λόγο τα παιδιά αυτής της ηλικίας πρέπει να βρίσκονται όλα μαζί και να πηγαίνουν στους ναούς και στα άλση του χωριού τους όπου εκεί θα είναι και οι συγχωριανοί τους, ενώ οι τροφοί των παιδιών πρέπει να προσέχουν για την καλή και την κακή συμπεριφορά τους, ακόμα και αυτές όμως, πρέπει να επιβλέπονται από την ειδική υπάλληλο που θα έχει ορίσει η πολιτεία. (Πλάτωνας, Νόμοι 794 a-b). Εκεί παίζοντας όλοι μέρα μεταξύ τους θα γνωριστούν και σιγα-σιγά θα αναπτύξουν βαθιά φιλία η οποία θα αποτελεί χαρακτηριστικό της ιδιωτικής και της δημόσιας ζωής τους (Σακορράφου, 1957).

Όπως αναφέραμε και παραπάνω αυτή η ηλικία, δηλαδή από το τρίτο έτος μέχρι το έκτο, είναι η περίοδος του παιχνιδιού αλλά και η περίοδος που τα παιδιά αρχίζουν να αποκτούν τις ηθικές αξίες. Ο Πλάτωνας διαπίστωσε πως τα πολύ νέα άτομα δεν μπορούν να μείνουν ακίνητα και θέλουν διαρκώς να κινούνται (Αρβανιτάκης, 1990). Η κινητικότητα αυτή αποτελεί και την πηγή του παιχνιδιού. Έτσι η αγωγή πρέπει από τη μία να τα αφήνει να παίζουν, όμως από την άλλη το παιχνίδι οφείλει να τα οδηγεί προς την κατεύθυνση των ηθικών αρχών δεδομένου ότι, σε αυτή τη φάση το μυαλό των παιδιών αρχίζει και αποκτά συνείδηση για ό,τι κάνουν (Σακορράφου, 1957). Τα παιδιά πρέπει να αφήνονται ελεύθερα στην προσπάθεια τους να εξερευνήσουν και να ανακαλύψουν, διότι με αυτό τον τρόπο θα αρχίσει να αναπτύσσεται η αυτοβουλία και η αυτενέργεια για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν μόνα τους τις ανάγκες που θα προκύπτουν (Σακορράφου, 1957). Οι γονείς πρέπει σε αυτό το στάδιο, της εξερεύνησης, να παρακολουθούν τα παιδιά με διακριτικό τρόπο και να προσπαθούν να τα αποτρέπουν από πράξεις που δηλώνουν εγωισμό και μαλθακότητα.

Οι παιδαγωγοί πρέπει να προσέχουν τα παιδιά μήπως προβούν σε άδικες και κακές πράξεις και τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν πως αυτές οι πράξεις τιμωρούνται, ενώ οι καλές πράξεις ανταμείβονται. Βέβαια αν παραπέσουν σε κακές πράξεις η μορφή της τιμωρίας δεν πρέπει να έχει εκδικητικό χαρακτήρα αλλά να στοχεύει στη νουθεσία, ενώ και η ατιμωρησία είναι κατακριτέα καθώς οδηγεί στη δημιουργία των κακών αξιών στην παιδική ψυχή (Σακορράφου, 1957).

Το παιδί μέχρι την ηλικία των 7 ετών πρέπει να αφιερωθεί εξ ολοκλήρου στην φυσική αγωγή και από την οποία πρέπει να απέχει η πνευματική. Οι γονείς και οι παιδαγωγοί δεν πρέπει να προσπαθήσουν να μυήσουν τα παιδιά σε αυτή την ηλικία στην πνευματική καλλιέργεια, διότι «η πνευματική καλλιέργεια στα μικρά παιδιά εμποδίζει τη σωστή κυκλοφορία του αίματος, τη λειτουργία των αδένων, προκαλεί σπασμούς, επιληψία, ιδρώτα, εμποδίζει την ανάπτυξη, καταστρέφει την πέψη και τον χαρακτήρα καθώς τον καθιστά ευέξαπτο και τον εξασθενεί» (Σακορράφου, 1957).

3.4. Τρίτο στάδιο 6-10 ετών

Σε αυτή τη βαθμίδα τα παιδιά αρχίζουν να διδάσκονται συστηματικά γυμναστική, όπως είναι οι σωματικές ασκήσεις, οι χοροί, τα παιχνίδια με τα όπλα και η πάλη ενώ ένα ακόμα από τα βασικά μαθήματα είναι η μουσική αλλά και η ποίηση, η ποίηση όμως που το περιεχόμενο της είναι ηθικό και διδακτικό.

Ο φιλόσοφος πιστεύει πως η περίοδος των παιδιών από τα έξι μέχρι τα δέκα σχετίζεται άμεσα με τη σωματική άσκηση, που βοηθάει στην ηθική και στην πνευματική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η αγωγή μέχρι και το έκτο έτος πρέπει να είναι κοινή για αγόρια και κορίτσια. Όμως από το έκτο έτος και μετά το κάθε φύλο ακολουθεί ξεχωριστό δρόμο στην εκπαίδευση. Τα αγόρια από τη μία διδάσκονται ιππασία, τοξοβολία όμως και τα κορίτσια διδάσκονται τον τρόπο να χρησιμοποιούν τα όπλα μέχρι να τα κατέχουν άριστα. Πρέπει τα παιδιά όταν κλείσουν το έκτο έτος, οι γυμναστές να τα βοηθήσαν στην εξάσκηση των πολεμικών τεχνών και να τις τελειοποιήσουν, διότι αυτά τα παιδιά στο μέλλον θα αποτελούν τους υπερασπιστές της χώρας (Σακορράφου, 1957). Όμως ο Πλάτωνας πίστευε πως η γυναικά δεν πρέπει να υστερεί σε τίποτα σε σχέση με τον άντρα, γι' αυτό το λόγο υποστηρίζει ακράδαντα πως η αγωγή και των ανδρών και των γυναικών, αν και είναι χωρισμένοι, πρέπει να είναι ισοδύναμη για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν και οι μεν και οι δε, τις κοινωνικές ανάγκες που θα προκύψουν. Έτσι η πρώτη αγωγή που θα λάβουν τα παιδιά σχετικά με το σώμα τους πρέπει να «έχει χαρακτήρα επανορθωτικό της σωματικής αδυναμίας» (Σακορράφου, 1957).

Ο Πλάτωνας στο βιβλίο του *Νόμοι* καταγράφει πως για την εκμάθηση πολεμικών τεχνών πρέπει να χτιστούν γυμναστήρια μαζί με τα δημόσια διδασκαλία σε τρία μέρη στο κέντρο τη πόλης, αλλά και έξω από αυτή, σε τρία μέρη πάλι τα γυμναστήρια για τα άλογα και ευρύχωρες εκτάσεις κατάλληλα διαμορφωμένες για την τοξοβολία αλλά και γι' άλλα όπλα που ρίχνονται από μεγάλες αποστάσεις, με στόχο να εξασκούνται και να μαθαίνουν τα παιδιά (Πλάτωνας, *Νόμοι* 804c). Σε αυτά τα κτήρια θα υπάρχουν δάσκαλοι να διδάσκουν στα παιδιά, που φοιτούν, πολεμικές τέχνες και μουσική. Όμως θα φοιτούν στο σχολείο όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από το αν θέλει ή όχι ο πατέρας τους, δεδομένου ότι κάθε παιδί είναι υποχρέωσή του να μορφωθεί για το καλό της πόλης του (Πλάτωνας, *Νόμοι* 804d). Όμως την ίδια εκπαίδευση πρέπει να λαμβάνουν και οι γυναίκες. Πρέπει να εκπαιδεύονται όπως τα αγόρια σε όλα τα γυμναστήρια καθώς η γυμναστική και η ιππασία δεν ταιριάζουν μόνο στους άντρες αλλά και στις γυναίκες. Η εκπαίδευση των γυναικών πρέπει να είναι ισοδύναμη με αυτή των αντρών καθώς με την κοινή αγωγή και οι μν και θα καθίσταντο αυτάρκειες (Σακορράφου, 1957).

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα ο νομοθέτης πρέπει να φροντίσει, σχετικά με την αγωγή, οι γυναίκες να συμπεριληφθούν ισάξια με τους άντρες σε αυτήν, να μην αφήσει τις γυναίκες να γίνουν μαλθακές και να ζουν σαν όργανο των ανδρών γιατί κάτι τέτοιο θα αποτελούσε εμπόδιο για την κοινωνική πρόοδο (Σακορράφου, 1957). Πρέπει ο νομοθέτης να φρονεί για την ολότητα μια κοινωνίας και όχι μόνο για ένα μέρος αυτής.

Ο Πλάτωνας, επειδή έδινε μεγάλη σημασία στην υπεράσπιση της κοινωνίας από τους εχθρούς έπρεπε η αγωγή της τρίτης βαθμίδας να εστιάζει στην άσκηση του σώματος, που εκτός από τη στρατιωτικές τέχνες που προαναφέραμε, εμπεριέχει τη γυμναστική συνοδευόμενη από «όρχησιν, πάλη και παιδιά» (Σακορράφου, 1957).

1. Όρχησις=Χοροί

Η όρχησις αποτελεί την πρώτη αφύπνιση του οργανισμού διότι με αυτό τον τρόπο το παιδί εξωτερικεύει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του μέσα από μιμητικές και σχηματικές σωματικές κινήσεις, γι' αυτό το λόγο πρέπει η πρώτη φυσιολογική εκδήλωση της γυμναστικής να είναι η χαρούμενη και η θαρραλέα εκτόνωση του οργανισμού, μέσα από σχηματικές, μιμητικές κινήσεις που θα αποτελούν το χορό (όρχησιν) (Σακορράφου, 1957).

Η όρχησις έπρεπε να στοχεύει στη δημιουργία φρονηματισμένων και ακμαίων πολεμιστών και γι' αυτό λόγω δεν έπρεπε να λείπουν από του δημόσιους χορούς οι χοροί που είναι απαραίτητοι για την ανάπτυξη του θάρρους. Σε περιόδους ειρήνης, τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία πρέπει να πραγματοποιούν τελετές, στις οποίες θα να είναι οπλισμένοι και έφιπποι και να κάνουν με αργούς ή γρήγορους ρυθμούς ορχήσεις και έτσι όπως είναι να πορεύονται προς τους θεούς (Σακορράφου, 1957).

Επομένως η όρχησις, θα αποτελούσε ένα μέσο διασκέδασης καθώς και σκόπιμης στρατιωτικής απασχόλησης όχι μόνο για τα μικρά παιδιά αλλά και για τους ώριμους και η οποία θα καταλάμβανε το μεγαλύτερο μέρος των θρησκευτικών τελετών και αγώνων. Οι υποχρεωτικοί ένοπλοι αγώνες αναπτύσσουν την ευσέβεια, η οποία είναι συνυφασμένη με την ελευθέρια, με αποτέλεσμα να συντελούν στην καλλιέργεια ενός «καλαισθητικού ιδεώδους» και την παράλληλη ανάπτυξη σωματικής δύναμης, στρατιωτικής κατάρτισης και αυστηρής πειθαρχίας (Σακορράφου, 1957).

2. Πάλη

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα οι τεχνικές που προσφέρει η πάλη όπως είναι να ξεγλίστρα κανείς με την ευλυγισία του λαιμού, των χεριών και των πλευρών, κάτι το οποίο μαθαίνει κάποιος με πολύ κόπο, και όχι μόνο για να ανακηρυχθεί νικητής και να κερδίσει επιβλητικά παράσημα, αλλά για ν' αποκτήσει ευπρεπή γενναιότητα και υγεία, είναι απαραίτητο να μην τις παραμελούμε αλλά να τις επιβάλουμε και στους μαθητές αλλά και στους δασκάλους (Πλάτωνας, Νόμοι 796b). Αυτό λοιπόν πρέπει να είναι το δεύτερο μέρος της γυμναστικής.

3. Παιδιαί=Παιχνίδια

Στην πλατωνική αγωγή μέχρι και στις μέρες μας, τα παιχνίδια κατέχουν σπουδαίο ρόλο αν και έχουν φαινομενικά αστεία μορφή, παρ' όλ' αυτά είναι μια πολύ σημαντική πηγή ηθικής άσκησης. Το παιχνίδι εκτός από το αθλητικό κομμάτι που προσφέρει «ασκεί μέσω ορισμένων κανόνων και όρων, από τους οποίους εκτελείται, στην ψυχή αυτού που παίζει το σεβασμό, σε ορισμένες αρχές οι οποίες δεσπόζουν και υπαγορεύουν πειθαρχία στην πρώτη και υποτυπώδη αυτή κοινωνία» (Σακορράφου, 1957). Για τον Πλάτωνα είναι περισσότερο σημαντικό στο παιχνίδι η πιστή εφαρμογή των κανόνων από ότι η διασκέδαση που προσφέρει, ενώ διαφωνεί με την αλλαγή των κανόνων στα παιχνίδια. Τα παιχνίδια για το φιλόσοφο αποτελούν μία μικρογραφία της

κοινωνίας καθώς όπως στα παιχνίδια ακολουθούνται ορισμένοι κανόνες για την καλύτερη εκτέλεσή τους, έτσι πρέπει να ακολουθούνται και οι νόμοι στην κοινωνία για την καλύτερη ευρυθμία της. Γι' αυτό το λόγο ο Πλάτωνας θεωρεί ασέβεια να αλλάζονται οι νόμοι και να περιφρονούνται οι υπάρχοντες. Μόνο σε μία περίπτωση συμφωνεί με την αλλαγή των νόμων και αυτή είναι όταν κάποιος νόμος θεωρείται «κακός» για την κοινωνία (Σακορράφου, 1957).

Δυστυχώς οι παιδαγωγοί επειδή νομίζουν πως τα παιχνίδια, όπως αναφέραμε και παραπάνω, το μόνο που επιφέρουν είναι διασκέδαση, όταν τα παιδιά θέλουν να αλλάξουν τους κανόνες ή δεν τους σέβονται δεν τους αποτρέπουν διότι πιστεύουν πως είναι κάτι ασήμαντο. Όμως όταν μεγαλώσουν και ενταχθούν στην κοινωνία υπάρχει ο φόβος να μην υπακούν τους νόμους και να επιζητούν συνεχώς την αλλαγή τους και αυτό αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για την ευδοκίμηση της κοινωνίας.

«Για τη διατήρηση του ηθικού και πνευματικού κόσμου κάτω από τον οποίο διαμορφώθηκε ό,τι καλό έχει σήμερα η ανθρωπότητα, είναι αναγκαίο να διατηρήσουμε το σεβασμό και τη σταθερότητα προς το υγιές και ηθικό παρελθόν, ήδη από την παιδική ηλικία» (Σακορράφου, 1957).

3.4.1. Η Γυμναστική στον Πλάτωνα

Ο Πλάτωνας θεωρεί πως η διδασκαλία της γυμναστικής αποτελεί αναπόσπαστο και απαραίτητο κομμάτι της εκπαίδευσης. Στην πλατωνική εκπαίδευση η γυμναστική πέρα από το γεγονός ότι ο φιλόσοφος τη συνιστά για στρατιωτική προετοιμασία και απόκτηση δύναμης, χαρακτηρίζεται και ως φάρμακο το οποίο θα βοηθήσει στην ισορροπία του οργανισμού καθώς και στην εναρμόνιση των πνευματικών και σωματικών δυνάμεων και ικανοτήτων των παιδιών (Σακορράφου, 1957). Ο δάσκαλος που θα αναλάβει την εκπαίδευση των παιδιών σχετικά με τη γυμναστική, κύριο μέλημα του είναι να δημιουργήσει ωραία και υγιή σώματα.

Για το φιλόσοφο είναι πολύ βασικό το σώμα και η ψυχή να έχουν πλήρη ισορροπία. Η καλλιέργεια και η υγεία του πνεύματος πρέπει να είναι ο βασικός στόχος κάθε πολίτη και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την αρμονία της ψυχής και του σώματος. Για αυτό το λόγο και ο Πλάτωνας καταδικάζει τη μονόπλευρη ανάπτυξη και άσκηση, δεδομένου ότι για να μπορέσει να υπάρξει συμμετρία στο πνεύμα είναι απαραίτητη η

δημιουργία ισχυρής ψυχής, αλλά και δυνατού και υγιούς σώματος. Συγκεκριμένα στην *Πολιτεία* αναφέρει πως ένα σώμα που τυχαίνει να είναι γερό θα κάνει με τη δική του αξία να γίνει και η ψυχή καλή αλλά και το αντίστροφο (404d) .

Το σώμα αν παραμεληθεί τότε παρουσιάζει δύο ανεπιθύμητες πλευρές που είναι η ασχήμια και η αρρώστια, για αυτό το λόγο κρίνεται αναγκαία η καλλιέργεια της γυμναστικής η οποία βοηθάει στην αντιμετώπιση αλλά και στην πρόληψη και των δύο. Παρόλα αυτά στην πλατωνική εκπαίδευση υπάρχει σαφής διάκριση της υπερβολικής άσκησης η οποία απευθύνεται σε αθλητές του στίβου, που αποβλέπουν αποκλειστικά στη νίκη, και στην φιλογυμναστία που πέρα από τους απλούς πολίτες, είναι απαραίτητη σε όσους ακολουθήσουν το δρόμο και την εκπαίδευση των φυλακών, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με το σπουδαίο αλλά και δύσκολο έργο που δεν είναι άλλο από την προστασίας και τη σωτηρία της πόλης από τους εχθρούς της.

3.5. Τέταρτο στάδιο 10-13 ετών

Μετά την πρώτη ηθική διαπαιδαγώγηση καθώς και τη δημιουργία ακμαίου δυνατού και υγιούς σώματος μέσω της γυμναστικής και των ειδικών ασκήσεων, σειρά έχει η έναρξη μαθημάτων για την απόκτηση γνώσεων. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα η κατάλληλη ηλικία για να μνηθούν τα παιδιά στον κόσμο των γραμμάτων είναι δέκα ετών και μέχρι το 13ο έτος τους. Ο φιλόσοφος όμως επισημαίνει πως τα παιδιά που δεν μπορούν να μάθουν με ακρίβεια και με ταχύτητα τα διδασκόμενα μαθήματα, μέσα σε αυτό τον καθορισμένο χρόνο, να τα εγκαταλείπουν και να ασχοληθούν βιοποριστικά με μία εργασία ή μία τέχνη και να διαπρέψουν σε αυτό τον τομέα που θα έχουν επιλέξει (Σακορράφου, 1957). Επομένως, όταν το παιδί έκλεινε το 10ο έτος της ηλικίας του θα αναλάμβανε την εκπαίδευσή του ο γραμματιστής.

Για τον Πλάτωνα η γραφή, η ανάγνωση και η αριθμητική αποτελούσαν τα πρώτα απαραίτητα μαθήματα τα οποία θα συνοικοδομούσαν τις γνώσεις των παιδιών.

Τα αναγνωστικά βιβλία των μαθητών είναι αναγκαίο να τους προσφέρουν σωστή και βαθιά γνώση και όχι πλούσιες και ποικίλες. Είναι σπουδαίο να κατανοήσουμε ότι η πολυάριθμη και η πάσης φύσεως μάθηση θεωρείται επιπόλαια και προσφέρει γνώσεις χωρίς βάθος, ένα γεγονός το οποίο αποτελεί κίνδυνο για το παιδί.

Για αυτό το λόγο είναι σημαντικό οι πρώτες γνώσεις που θα δεχτεί η παιδική ψυχή να είναι αδιάσειστες και όχι αμφιταλαντευόμενες και ακαθόριστες (Σακορράφου, 1957).

Σύμφωνα με αυτά ο Πλάτωνας ζητάει τη σύνθεση ενός ανθολογίου, που θα εμπεριέχει οτιδήποτε ωραίο δημιούργησε ο πεζός και έμμετρος λόγος, το οποίο θα βοηθήσει το πνεύμα και την αλήθεια να οδηγηθούν σε όμορφα και ηθικά μονοπάτια. Για τη σύνταξη αυτού του ανθολογίου ο φιλόσοφος προτείνει τη σύσταση μιας επιτροπής από ειδικούς, οι οποίοι θα έχουν υπερβεί το πενητηκοστό έτος για να εγκρίνουν αν αυτά που υπάρχουν μέσα στο ανθολόγιο είναι κατάλληλα προς διδασκαλία ή και το αντίθετο, ώστε αυτό που θεωρείται ακατάλληλο να αποβάλλεται ή να διορθώνεται (Σακορράφου, 1957). Επίσης, τα παιδιά σε αυτή την ηλικία έρχονται σε επαφή με διάφορες τέχνες όπως η γλυπτική, η αρχιτεκτονική κ.α. που και αυτές με τη σειρά τους πρέπει να ελέγχονται για να μπορέσουν τα παιδιά να αποκτήσουν ένα καλλιτεχνικό αλλά και ηθικό υπόβαθρο.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω και η διδασκαλία της αριθμητικής αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι από την πλατωνική εκπαίδευση. Η πρακτική αριθμητική είναι χρήσιμη στη ζωή των ανθρώπων καθώς τους βοηθάει να λύνουν διάφορα οικονομικά και αριθμητικά προβλήματα, να ορίζουν τις θέσεις τους στον πόλεμο και τους κάνουν περισσότερο έξυπνους και ικανούς. Ο Πλάτωνας προτείνει και εδώ τη συγγραφή ενός εγχειριδίου το οποίο θα περιέχει έξυπνα και συνοπτικά προβλήματα. Επίσης προτείνει η διδασκαλία της αριθμητικής να γίνεται με την βοήθεια αντικειμένων, διότι ο νους μαθαίνει ό,τι τον ευχαριστεί, ό,τι τον ενδιαφέρει και δεν κουράζεται όταν οι αισθήσεις είναι ενεργοποιημένες. Για να μπορέσουν οι δάσκαλοι να διδάξουν τα παιδιά πρέπει να τους αφυπνίσουν το ενδιαφέρον και την αγάπη τους για το μάθημα.

Ένα ακόμα μάθημα που είναι χρήσιμο να διδαχτούν τα παιδιά και συνδέεται με την αριθμητική είναι η γεωμετρία. Η διδασκαλία της γεωμετρίας πρέπει να στοχεύει στην εκμάθηση του μήκους του πλάτους και του βάθους.

Οι δάσκαλοι που αναλαμβάνουν την εκπαίδευση των παιδιών πρέπει να ακολουθούν τις παιδαγωγικές αρχές κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας τους στους, ώστε να δημιουργήσουν στα παιδιά τον πόθο για το ωραίο και το ηθικό. Πρέπει να τους βοηθήσουν στην πνευματική τους ανάπτυξη και να τους καλλιεργήσουν αρχές όπως είναι η σωφροσύνη, η ευσέβεια και η ανδρεία.

3.6. Πέμπτο Στάδιο 13-16 Ετών

Για τον Πλάτωνα η μουσική αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της αγωγής. Σε όλα τα προηγούμενα στάδια τα παιδιά έχουν έρθει σε επαφή με τη μουσική είτε με τα νανουρίσματα, είτε με τους ύμνους, είτε μέσα από το χορό. Όμως σε αυτό το στάδιο και για τρία χρόνια τα παιδιά πρέπει να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους στη μουσική μέσω της διδασκαλίας της. Ο φιλόσοφος τονίζει τον αφομοιωτικό χαρακτήρα της μουσικής και για αυτό το λόγο θεωρεί πως καθήκον της πολιτείας είναι να μορφώσει τους μελλοντικούς πολίτες ώστε να εφοδιαστούν με τα σωστά και κατάλληλα μουσικά ερεθίσματα. «Ανάλογα με τη μουσική που θα ακούσει κάποιος από την παιδική του ηλικία ως την ηλικία της υπευθυνότητας, αν έχει συνηθίσει τη σωστή και πειθαρχημένη στο ρυθμό μουσική και τύχει να ακούσει το αντίθετο από αυτό, τη μισεί και την αποκαλεί ανάξια. Το συναίσθημα της ηδονής ή της απέχθειας δεν μπορεί να αποδείξει αν ένα είδος μουσικής είναι ανώτερο από κάποιο άλλο καθώς η διαφορά συνιστάται στο γεγονός, ότι το ένα είδος μουσικής κάνει καλύτερους ως ανατράφηκαν με αυτό και το άλλο είδος, χειρότερους» (Πλάτωνας Νόμοι 802 c,d).

3.6.1. Η διδασκαλία της Μουσικής

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα η πρώτη μουσική την οποία διδάσκονταν τα παιδιά, σε αυτό το στάδιο της εκπαίδευσης, έπρεπε να ήταν θρησκευτικού περιεχόμενου, και συγκεκριμένα τραγούδια αφιερωμένα στο Θεό Διόνυσο. Αυτοί οι ύμνοι έπρεπε όταν θα συνοδεύονταν από μουσική να προκαλούν συγκίνηση αλλά και ενθουσιασμό στην ψυχή των παιδιών (Σακορράφου, 1957). Ο Πλάτωνας πίστευε πως η στροφή προς τους θεϊκούς ύμνους επιφέρει πνευματική ανάπαυση η οποία απομακρύνει το νου από τα ανθρώπινα προβλήματα και το στρέφει προς το θείο. Έτσι η ανθρώπινη ψυχή μέσα από την μουσική, με θρησκευτικό περιεχόμενο, αισθάνεται τις θεϊκές ευεργεσίες και την απόλυτη ευδαιμονία και προσπαθεί να μιμηθεί το θείο, όταν δρα (Σακορράφου, 1957).

Η μουσική εμπεριέχει τις λέξεις αρμονία και ρυθμό. Η μουσική όπως και η ποίηση πρέπει να έχει ανάλογη λεκτική διατύπωση, η οποία θα εξυψώσει το πνεύμα του παιδιού και θα καλλιεργήσει την ηθική του υπόσταση. Είναι επίσης σημαντικό η αρμονία και ο ρυθμός να προσαρμόζονται στα λόγια της μουσικής. Σε αυτό το σημείο να διευκρινίσουμε ότι ο όρος αρμονία στην αρχαία μουσική ονομάζεται το διαδοχικό σύμπλεγμα των τόνων και αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο ρυθμίζεται η διαδοχή των

5 τόνων και των 2 ημιτονίων που αποτελούν τη διατονική οκτάβα (Σίτος, 1990). Αρμονίες όπως είναι η *μειζολυδική*, η *συντονολυδική*, η *ιονική* και η *λυδική* πρέπει να αφαιρούνται από την εκπαίδευση διότι το μόνο που προσφέρουν είναι μαλθακότητα και σκνηρία. Τις αρμονίες που ο Πλάτωνας επικροτεί ως κατάλληλες για την εκπαίδευση των παιδιών, είναι οι *δωρικές* και οι *φρυγικές*. Η δωρική αρμονία χαρακτηρίζεται για την ηρεμία και για το ανδρικό ύφος της, ενώ η φρυγική προκαλεί στις ψυχές των ανθρώπων ενθουσιασμό, ενώ τη χρησιμοποιούσαν και για τους θριάμβους (Σίτος, 1990). Επομένως ο Πλάτωνας καταλήγει, πως αυτές οι δύο αρμονίες πρέπει να διδάσκονται τα παιδιά και αυτές πρέπει να μιμούνται οι ανδρείοι και μετρημένοι άνθρωποι και στις επιτυχίες και στις δυστυχίες τους (Πλάτωνας Πολιτεία 399c).

Αναφορικά με το ρυθμό, στην *Πολιτεία*, ζητάει τη γνώμη του Δάμωνα (μουσικός δάσκαλος) δεδομένου ότι είναι δύσκολο να ορίσει κάποιος, ποιος είναι ο κατάλληλος ρυθμός για την εκπαίδευση των παιδιών αν δε διαθέτει μουσικές γνώσεις. Παρ' όλ' αυτά αποκλείει τους ρυθμούς που δεν είναι κατάλληλοι για ελεύθερους και περήφανους χαρακτήρες. Τέλος, καταδικάζει τα πολύχορδα όργανα όπως είναι ο αυλός και καθιστά κατάλληλα όργανα διδασκαλίας τη λύρα και την κιθάρα, ενώ επιτρέπει στους βοσκούς να έχουν ένα ακόμα όργανο, τη φλογέρα.

Είναι πολύ σημαντική η μόρφωση των παιδιών με τη μουσική, δεδομένου ότι η αρμονία και ο ρυθμός διεισδύουν στα έγκατα της ψυχής τους και ασκούν μεγάλη επίδραση σε αυτήν καθώς την οδηγούν σε καλές πράξεις και της δίνουν ωραία μορφή, όταν η διδασκαλία ακολούθησε όσα ειπώθηκαν παραπάνω, διαφορετικά συμβαίνει το αντίθετο (Σίτος, 1990). Ουσιαστικά ο σκοπός της μουσικής δεν είναι να ευχαριστήσει την ψυχή αλλά να τη μαλακώσει τόσο, ώστε να εξαλείψει και να αφαιρέσει κάθε τραχύ κομμάτι της και να δημιουργήσει έναν ήπιο και ενάρετο πολίτη. Η δύναμη της μουσικής έχει ευεργετικές ικανότητες ιδιαίτερα στις νεαρές ψυχές, διότι από την μία μπορεί να βελτιώσει έναν άνθρωπο μαλθακό, νωχελικό, διοχετεύοντας του αρετές όπως το θάρρος και η τόλμη και από την άλλη έχει τη δύναμη να ισορροπεί μία ορμητική ψυχή και από ευέξαπτη να τη μετατρέψει σε συγκρατημένη και ήρεμη. Εκτός από αυτά η ενάρετη μουσική προκαλεί στην ψυχή πόθο για μάθηση διότι με τη βοήθεια της, επέρχεται στην ανθρώπινη ψυχή ο συνδυασμός της αίσθησης και της νόησης μέσω των οποίων ο άνθρωπος καταλαβαίνει ακαριαία ότι οι θετικές επιστήμες και η φιλοσοφία πρέπει να διδάσκονται για μεγάλα χρονικά διαστήματα (Σακορράφου,

1957). Επομένως, η αγαθή μουσική βοηθάει στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη του ανθρώπου και για αυτό το λόγο θεωρείται επιτακτική ανάγκη η διδασκαλία της, με στόχο να αποφευχθεί κάθε είδους συμπεριφορά η οποία θα έβλαπτε την κοινωνία και τα άτομα.

Η αγαθή μουσική δεν επηρεάζει μόνο την ατομική ζωή αλλά και την κοινωνική καθώς και την πολιτική, διότι η πολιτική τάξη επέρχεται μέσω της μουσικής, η οποία από την παιδική κιόλας ηλικία κατευθύνει την ψυχή προς την υποταγή των νόμων (Σακορράφου, 1957). Η διδασκαλία της μουσικής είναι σε θέση να επαναφέρει ή διορθώσει υγιείς αρχές μέσα στην πολιτεία οι οποίες έχουν ξεχαστεί. Η μουσική επίσης αποτελεί και την πρώτη εικόνα της δικαιοσύνης στην παιδική ψυχή, διότι όπως συνδέονται οι τόνοι της μουσικής δημιουργώντας ένα αρμονικό σύνολο χωρίς να εισέρχεται ανάμεσά τους κάποιο ξένο στοιχείο, έτσι και ο κάθε άνθρωπος πρέπει να μην εμπλέκεται στις ζωές των άλλων και να προσπαθήσει να βελτιώσει τον εαυτό του, με στόχο την αρμονική συμβίωση του με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας.

Ο Πλάτωνας για αυτούς τους λόγους διαφωνούσε με την ένταξη καινούργιων στοιχείων στη μουσική καθώς αν αλλάξουν οι μουσικοί νόμοι δεν γίνεται να μην προκληθεί αναστάτωση στους θεμελιώδεις νόμους της πολιτείας, διότι μπορεί η μουσική παραφωνία να εμφανίζεται στην αρχή αθώα, όπως κι αλλαγή κανόνων στα παιχνίδια (όπως αναφέραμε και παραπάνω) «αλλά και ποίον μεγαλύτερον κακόν υπάρχει από την βάσιν της προς όλους και όλα ασέβειας κατά τον Πλάτωνα;» (Σακορράφου, 1957).

Επιπλέον, ο Πλάτωνας πιστεύει ότι η μουσική για να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα που επιδιώκει η πολιτεία πρέπει η διδασκαλία της να διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο του εκπαιδευόμενου. Όταν λοιπόν καθορίσουμε ποια ωδή αρμόζει στο κάθε φύλο, πρέπει να κατευθύνουμε τα παιδιά στους ρυθμούς και στις αρμονίες ανάλογα με αυτό (Σακορράφου, 1957). Μόνο η μουσική που απευθύνεται στη φύση των διδασκομένων έχει τη δύναμη να αγγίζει την ψυχή τους, ώστε να βελτιώσουν τις πνευματικές και ηθικές τους αρετές και να τελειοποιήσουν τις δεξιότητές τους. Έτσι η ψυχή των γυναικών θα μπορέσει να αποκτήσει ευγενείς και τρυφερές συμπεριφορές απέναντι στα σωστά και στα δίκαια, ενώ η ψυχή του άνδρα, θάρρος και ανδρεία (Σακορράφου, 1957). Παρόλα αυτά ο κύριος σκοπός της μουσικής και για τα δύο φύλα εκτός από την εξύψωση του ηθικού και του πνευματικού ιδεώδους, είναι να φανερώσει

στην παιδική ψυχή τον αληθινό κόσμο και να τους βοηθήσει να αποκτήσουν σωστή κρίση.

3.7. Έκτο στάδιο 16-20 ετών

Σε αυτό το στάδιο συνέχιζαν οι μαθητές που είχαν ολοκληρώσει επιτυχώς την εκπαίδευσή τους στα προηγούμενα δύο στάδια δηλαδή, στη διδασκαλία των γραμμάτων, της αριθμητικής και της μουσικής. Όσοι λοιπόν, συνέχιζαν σε αυτό το στάδιο επρόκειτο να λάβουν πλήρη στρατιωτική κατάρτιση η οποία εμπεριείχε εκτός από τις γυμναστικές ασκήσεις, που αναφέραμε στο τρίτο στάδιο, τη ρίψη βέλων, κάθε είδους οπλομαχία για εκστρατείες και στρατιωτικές πορείες, την πελταστική (πέλτη=ελαφριά θρακική ασπίδα) αλλά και όλες τις γνώσεις οι οποίες αντικατοπτρίζουν την ιππευτική τέχνη. Όμως από την άλλη όσοι δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στη διδασκαλία των προηγούμενων σταδίων έπρεπε σύμφωνα με την κλίση τους να ακολουθήσουν επαγγελματική μόρφωση και κατάρτιση.

3.7.1. Επαγγελματικές σχολές

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα για να μπορέσει μία κοινωνία να ακμάσει, σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει, εκτός από τη διοίκηση της πολιτείας και τα έργα της τρίτης τάξης, δηλαδή των δημιουργών άρα και του πρακτικού βίου, γι' αυτό είναι σημαντικό ήδη από την παιδική ηλικία να αρχίσει η ειδίκευσή τους σε ένα ορισμένο είδος εργασίας (Σακορράφου, 1957). Αν και ο Πλάτωνας δεν διευκρινίζει σε ποια ηλικία γίνονται εμφανείς οι κλίσεις των παιδιών, μπορούμε να συμπεράνουμε σύμφωνα με τα παραπάνω, ότι μετά το 10ο έτος αρχίζουν να εμφανίζονται. Όταν λοιπόν γίνεται αντιληπτή η κλίση κάποιου παιδιού, πρέπει να οδηγείτε σε επαγγελματική σχολή στην οποία μέσα από το παιχνίδι να αποκτήσει της γνώσης του επαγγέλματος με το οποίο θα ασχοληθεί αργότερα ως ενήλικος και ως υπεύθυνος πολίτης της κοινωνίας του. Για παράδειγμα αν κάποιο παιδί είχε κλίση προς τη γεωργία έπρεπε στην επαγγελματική σχολή να ασχολείται με γεωργικά παιχνίδια όπου μέσα από αυτά θα διδασκόταν επιστημονικούς και εποπτικούς τρόπους καλλιέργειας, ενώ ταυτόχρονα το σχολείο έπρεπε να εφοδιάζει τα παιδιά με μικρά γεωργικά εργαλεία που θα ήταν απομίμηση των αληθινών (Σακορράφου, 1957).

Ο δάσκαλος είχε την ευθύνη να διεγείρει μέσα από το παιχνίδι την επιθυμία και την ευχαρίστηση των παιδιών, ούτως ώστε να αποκτήσουν τις γνώσεις που ήταν απαραίτητες για το μελλοντικό επάγγελμά τους. Αυτό θεωρείται και το σπουδαιότερο σημείο της παιδείας, που δεν είναι άλλο από την σωστή αγωγή, η οποία θα κατευθύνει την ψυχή του παιδιού στη θέληση και στην επιθυμία να μάθει, παίζοντας και διασκεδάζοντας, την τέχνη η οποία θα του χρειαστεί και θα πρέπει να την εφαρμόσει επαγγελματικά όταν αυτός θα είναι «ελεύθερος πολίτης» (Σακορράφου, 1957).

Είναι πολύ σημαντικό για να πετύχει η σωστή αγωγή να εκλεχθεί ο καλύτερος δάσκαλος που θα έχει ως έργο να μεταφέρει σωστές και ωφέλιμες εμπειρικές γνώσεις στα παιδιά που βρίσκονται σε αυτές τις επαγγελματικές σχολές.

3.7.2. Φύλακες

Τα παιδιά εκείνα που θα καταφέρνανε να αποφοιτήσουν από όλες τις βαθμίδες, θα συνέχιζαν στο επόμενο στάδιο που ξεκίναγε στο 16ο έτος της ηλικίας τους και τελείωνε στο 20ο. Όπως αναφέραμε σε αυτό το διάστημα θα λάμβαναν πλήρη στρατιωτική κατάρτιση. Μόλις ολοκλήρωναν και αυτόν τον κύκλο σπουδών αυτά τα παιδιά θα συσπείρωναν το σώμα των φυλακών. Αποτελούν το δεύτερο μέρος της κοινωνικής ιεραρχίας στην πλατωνική πολιτεία και ο Πλάτωνας πίστευε πως το σώμα των Φυλάκων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο μέσα σε αυτή. Φυλακές στην πολιτεία ονομάζονται οι άνθρωποι οι οποίοι έχουν την υποχρέωση να φρουρούν την πόλη τους με στόχο την αποτροπή εξωτερικών κινδύνων καθώς και την προστασία των συμπολιτών τους (Καλαχάνης, 2013). Εκτός από την εξωτερική ασφάλεια, έργο τους είναι και η τήρηση της εσωτερικής τάξης, δηλαδή της ταξικής ιεραρχίας. Επίσης, μέσα από τους φύλακες θα επιλέγονταν τα άτομα τα οποία θα αποτελούσαν το πρώτο και ανώτερο μέρος της κοινωνίας, οι άρχοντες. Γι' αυτό το λόγο και ο Πλάτωνας, θεωρώντας τους φύλακες πολύτιμο κομμάτι της πολιτείας, προσπάθησε να δημιουργήσει ένα εκπαιδευτικό σύστημα που να βασίζεται στην αγωγή των φυλακών.

Ο Πλάτωνας θεωρούσε πως οι φύλακες έπρεπε να διαθέτουν κάποια σωματικά και ψυχικά προσόντα. Η οξυμένη αντιληπτική ικανότητα, η ευκινησία και η δύναμη του σώματος αποτελούν κάποια από τα σωματικά προσόντα που έπρεπε να διαθέτουν οι φύλακες, ενώ το θάρρος, η ανδρεία, η πραότητα, η σωφροσύνη συμβολίζουν ορισμένα από τα ψυχικά προσόντα. Το εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο αναλύσαμε και

παραπάνω στόχευε σε αυτήν την ολόπλευρη ηθική, πνευματική και σωματική ανάπτυξη των φυλακών.

Η εκπαίδευση τους έπρεπε να ξεκινούσε όταν αυτοί θα βρίσκονταν στην παιδική ηλικία και όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από την κοινωνική τους καταγωγή και το φύλο τους, είχαν το δικαίωμα να συμμετέχουν στην αγωγή των φυλακών. Οι ικανότεροι, που θα είχαν καταφέρει κλείνοντας το εικοστό έτος της ηλικίας τους, να ολοκληρώσουν επιτυχώς την υποχρεωτική τους εκπαίδευση, θα εδραίωναν το σώμα των φυλακών, διαφορετικά ανάλογα με την κλίση τους θα έπρεπε να εξειδικεύονταν σε μία τέχνη, σε ειδική επαγγελματική σχολή.

Όπως είδαμε η μουσική και γυμναστική αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους της βασικής εκπαίδευσης των φυλακών, ενώ και η διδασκαλία των γραμμάτων και της αριθμητικής διαδραματίζουν και αυτές σημαντικό ρόλο στην αγωγή τους. Γενικά ο Πλάτωνας τάσσεται υπέρ της εκπαίδευσης η οποία δεν υποδουλώνει την ψυχή, για αυτό το λόγο προτείνει τα μαθήματα να μην καθίστανται υποχρεωτικά, διότι η υποχρεωτική μάθηση ποτέ δεν μένει στην ψυχή. Η διδασκαλία των μαθημάτων πρέπει να υλοποιείται με παιγνιώδη τρόπο και να αποφεύγεται «κάθε είδους εξαναγκαστικής μάθησης επειδή ο ελεύθερος άνθρωπος δεν πρέπει κανένα μάθημα να το μαθαίνει με εξαναγκασμό σα δούλος» (Πλάτωνας, Πολιτεία 536e).

Στην *Πολιτεία* ο Πλάτωνας περιγράφει την εκπαίδευση του ήθους των φυλακών με όρους αρκετά αισθητικούς καθώς για τον φιλόσοφο, ηθική εκπαίδευση θεωρείται η διάπλαση ανθρώπων που ελκύονται από το καλό και αποστρέφονται από το κακό. Ο λόγος που δίνει έμφαση στους αισθητικούς όρους οφείλεται στο γεγονός πως τα μικρά παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν πλήρως τους λόγους για τους οποίους τους απαγορεύεται κάτι και για αυτό προτείνει, να βοηθήσουμε τα παιδιά να αναπτύξουν τέτοια στάση ώστε αργότερα αυτά να ελκύονται από τα πράγματα που τα θεωρούν ηθικά και να αποστρέφονται από αυτά που τα θεωρούν “ανήθικα”. Έτσι η πρώτη αγωγή αλλά και η συνεχής φροντίδα της, πρέπει να αποσκοπεί στην καθοδήγηση της ηδονής προς την αρετή και να στρέψει τη λύπη και το μίσος προς το κακό, διότι μέσα στις παιδικές ψυχές η πρώτη αίσθηση που υπάρχει είναι η ηδονή και η λύπη, από τις οποίες εξαρτώνται η αρετή και η κακία. Ο Πλάτωνας μέριμνα ώστε η ηθική να έχει επιρροή πάνω στο συναίσθημα με τέτοιον τρόπο ώστε «να ενσωματώνεται στο σύνολο

του βίου μας και να είναι κατανοητή από τη σκοπιά των βασικών δεσμών στοργής τους οποίους δημιουργούν τα παιδιά» (Annas, 2006).

Οι ηγέτες-παιδαγωγοί έχουν υποχρέωση να θεσπίσουν μία παιδεία η οποία να μπορεί να μορφώσει το σώμα, το θυμικό και τη νόηση. Ο Πλάτωνας έχοντας ως γνώμονα τη σημαντική θέση που κατέχουν οι φύλακες στην πολιτεία προσπάθησε να δημιουργήσει ένα εκπαιδευτικό σύστημα, με στόχο την ολοκληρωμένη ηθική, πνευματική και σωματική τους καλλιέργεια.

3.8. Αρχοντες

Οι άρχοντες ή διαφορετικά βασιλείς αποτελούν την ανώτερη κοινωνική ομάδα μέσα στην Πολιτεία και επιλέγονται από τη δεύτερη τάξη, δηλαδή το σώμα των φυλάκων. Ο σκοπός αυτής της τάξης είναι να αναλάβουν τη διακυβέρνηση αλλά και να μεριμνούν για την ευδαιμονία της πολιτείας. Μόλις κλείσουν το εικοστό έτος της ηλικίας τους οι ικανότεροι από το σώμα των φυλάκων επιλέγονται και υποβάλλονται σταδιακά σε μία ανώτερη και πιο επιμελημένη πνευματική και ηθική αγωγή. Όσοι λοιπόν αποτελέσουν αυτή την εκλεκτή ομάδα των υποψηφίων αρχόντων θα ασχοληθούν για μία δεκαετία δηλαδή από το 20^ο μέχρι το 35^ο με τη βαθύτερη μελέτη των μαθηματικών, και αν επιδείξουν καλή επίδοση, από το 30^ο μέχρι το 35^ο έτος με τη διαλεκτική, δηλαδή με τη φιλοσοφία. Για 15 ακόμη χρόνια (35-50) ο φιλόσοφος θα εμπλέκεται στις δημόσιες υποθέσεις, ώστε να δοκιμάσει την ηθική του δύναμη και να θέσει σε εφαρμογή τις κεκτημένες γνώσεις και τη διαλεκτική του ικανότητα. Έτσι στο 50^ο έτος και αφού πρώτα έχουν περάσει όλες τις δοκιμασίες και έχουν ευδοκιμήσει στα έργα που έχουν αναλάβει, προβιβάζονται στην τάξη των αρχόντων.

Ο Πλάτωνας απέδιδε στα μαθηματικά τη σπουδαία ιδεολογική αξία διότι πίστευε πως η πορεία προς τον κόσμο των Ιδεών περνά μέσα από αυτά. Θεωρούσε πως αυτό το μάθημα αποτελούσε έναν προθάλαμο της φιλοσοφίας και για αυτό μόνο όσοι έδειχναν υψηλή επίδοση στα μαθηματικά μπορούσαν να προχωρήσουν στη διδασκαλία της διαλεκτικής (Γιαννικόπουλου, 2013). Ο Πλάτωνας χωρίζει τα μαθηματικά σε αριθμητική, γεωμετρία, αστρονομία και αρμονία. Η αριθμητική εξετάζοντας τους αριθμούς και τις σχέσεις τους, κατευθύνει την ψυχή από τα αισθητά στα νοητά, διότι σύμφωνα με τον Πλάτωνα όσα σχετίζονται με τους αριθμούς τα χαρακτηρίζει ως παρακλητικά της διάνοιας (Πλάτωνος, Πολιτεία 524d). Η γεωμετρία και η

στερεομετρία που είναι μία προέκταση της γεωμετρίας στον τρισδιάστατο χώρο, μέσα από τη μελέτη των σχημάτων και των σχέσεων τους, φτάνουν στην περιοχή του «αεί όντος» (Πλάτωνος, Πολιτεία, 527b). Από την άλλη η αστρονομία μελετά τον ουρανό και την τροχιά των άστρων η οποία οδηγεί την ψυχή προς το ον και το αόρατο μέσα από την αναζήτηση της ιδεατής τους πραγματικότητας. Τέλος, η αρμονία εξυψώνει τη διανόηση μέσα από την μελέτη των αρμονικών αριθμών, ούτως ώστε να απομακρύνουν τους νέους από τις συμφωνίες που τα μουσικά ακούσματα δεν είναι αρμονικά (Πλάτωνος, Πολιτεία, 531 c-d).

«Παρόλα αυτά η διδασκαλία όλων αυτών των μαθημάτων, που σχετίζονται με την μαθηματικά αλλά και με όλα αυτά που εξετάσαμε παραπάνω, δεν θα έχει καμία αξία αν δεν βρεθεί η μεταξύ τους σχέση και συγγένεια. Το έργο αυτό λοιπόν μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της διαλεκτικής-φιλοσοφίας, η οποία αποβλέπει στο να κατευθύνει την ψυχή προς τη σύλληψη της αλήθειας, δηλαδή προς τη θέα του Αγαθού» (Σίτος, 1990). Η ύψιστη λοιπόν, βαθμίδα της εκπαίδευσης ονομάζεται *διαλεκτική* (Martin, 1991). Μέσω της διαλεκτικής δημιουργείται το μονοπάτι ώστε να επιτευχθεί η άνοδος προς το Αγαθό. Μόνο με τη βοήθεια της διαλεκτικής επιτυγχάνεται η γνώση της ύψιστης ιδέας και δεν είναι άλλη από την ιδέα του Αγαθού. Ο Πλάτωνας θεωρούσε πως ο άριστος διαλεκτικός είναι ο συνοπτικός άνθρωπος, δηλαδή αυτός που μπορεί να εντοπίσει τις σχέσεις των πραγμάτων και έπειτα να εκμαιεύσει τις ιδέες από την ψυχή των παιδιών καθώς η ανάμνησή τους, επαναφέρει στη μνήμη τους την γνώση των πραγμάτων (Τριαντάρη, 2005). Όσοι κατάφεραν να φτάσουν στη θέα του Αγαθού, με τη βοήθεια της φιλοσοφίας, στα 50 τους χρόνια θα προάγονταν σε *φυλακές-παντελής*, δηλαδή σε *φυλακές-άρχοντες (βασιλείς)*. Μόνο αυτοί μπορούσαν και είχαν την υποχρέωση να απελευθερώσουν τους δεσμώτες και να τους βοηθήσουν να γνωρίσουν την αλήθεια δηλαδή, το Αγαθό.

Εκείνος λοιπόν που θα γνώριζε την αλήθεια και την ιδέα του Αγαθού μέσω της διαλεκτικής είναι πια φιλόσοφος, έχει αγγίξει το Αγαθό και έχει προσεγγίσει την καθαρή ιδέα. Πλέον ο *φιλόσοφος-ηγέτης* αναλαμβάνει εξολοκλήρου την διακυβέρνηση της πολιτείας καθώς και την επιμέλειά της, χωρίς όμως να παραγκωνίζει τη δική του άσκηση μέσω της οποίας στοχεύει στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Στην πλατωνική πολιτεία δεν υπάρχουν γραπτοί κανόνες δικαίου, διότι το δίκιο είναι ο λόγος του άρχοντα-φιλοσόφου και η δικαιοσύνη απονέμεται μέσα από τις

πράξεις του φιλοσόφου. Η φιλοσοφία όταν εισχωρήσει στην πολιτική, έχει τη δύναμη να λυτρώσει την πολιτεία από τα δεινά και να την οδηγήσει στον θαυμαστό κόσμο των Ιδεών.

Η θέση που κατείχαν οι φιλόσοφοι-βασιλείς στην κοινωνία ήταν κυρίαρχη γι' αυτό οι ευθύνες και αρμοδιότητες που επωμίζονταν ήταν βαριές διότι ήταν οι νομοθέτες της πολιτείας, είχαν την ευθύνη για την εκπαίδευση της νέας γενιάς των φυλακών, έπρεπε να στοχεύουν στην ειλικρινή φροντίδα των πολιτών και να προσπαθήσουν έμμεσα να αμβλύνουν την αντίθεση του λαού και των αρχόντων, ήταν απαραίτητο να αποτελούν υπόδειγμα συμπεριφοράς και δράσης, να ρυθμίζουν τα κοινωνικοπολιτικά και παιδευτικά ζητήματα. Επίσης, δε διέθεταν ούτε προσωπική περιουσία, ούτε οικογένεια για να μπορούν να είναι αδέκαστοι, ανεπηρέαστοι και ολοκληρωτικά αφοσιωμένοι στο δύσκολο λειτουργήματος που τους είχε ανατεθεί (Μ. Ζ. Κοπιδάκης & Έλενα Πατρικίου, 2013). Είχαν το χρέος να πείσουν τους πολίτες μέσα από τον τρόπο που ζούνε ότι είναι πρότυπα σοφίας, ανδρείας, σωφροσύνης και δικαιοσύνης.

Οι φιλόσοφοι-βασιλείς με την ηθική αντοχή και την πνευματική δύναμη που με κόπο κατάφεραν να αποκτήσουν, είναι έτοιμοι να ασκήσουν την πολιτική εξουσία. Η ανθρωπότητα θα φτάσει στο τέλος των δεινών της μόνο όταν η πολιτική εξουσία αποκτήσει φιλοσοφικό ήθος.

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Συνοψίζοντας αξίζει να τονίσουμε ότι ο Πλάτωνας εισηγήθηκε παιδαγωγικές αρχές οι οποίες τον ανέδειξαν ως έναν από τους μεγαλύτερους παιδαγωγούς στην ιστορία της ανθρωπότητας, δεδομένου ότι αυτός ο Μέγας φιλόσοφος θεωρείται ο πρώτος όποιος κατέστησε την παιδεία αντικείμενο συστηματικής διερεύνησης συνδέοντας τη με τη φιλοσοφία. Στα έργα του Πλάτωνα η παιδεία βρίσκεται στην κορωνίδα της ευρύτερης μετασχηματιστικής του προσπάθειας, συμβάλλοντας τόσο στην συμμετρική διάπλαση όλων των δυνάμεων και των ικανοτήτων του ατόμου, όπως το κάλος, η τελειότητα, η ψυχοσωματική υγεία του και η καλλιέργεια των δεσμών του με το κοινωνικό σύνολο, όσο και σε μία πολιτεία που ξεχωρίζει για την υπακοή και την καλλιέργεια των ηθικών αξιών, την πειθαρχία στους νόμους αλλά και την το ομαλή λειτουργία της (Γεραρής, 2014).

Το βασικό όραμα του Πλάτωνα είναι η δημιουργία μιας δίκαιης πολιτείας καθώς για αυτόν αποτελεί ένα ζωντανό οργανισμό ένα πρότυπο λογικό. Η αναφορά αυτή του Πλάτωνα σε ένα λογικό πρότυπο έχει πολλά θετικά στοιχεία και το σπουδαιότερο είναι ότι βοηθάει στον καλύτερο προσανατολισμό της αγωγής προς τη δικαιοσύνη, τόσο μέσα στην ψυχή όσο και μέσα στην πολιτεία.

Στην πλατωνική πολιτεία η παιδεία πραγματοποιείται με το συνδυασμό της γυμναστικής και της μουσικής και κορυφώνεται με την διαλεκτική, μέσω της οποίας πραγματοποιείται η θέαση του Αγαθού. Αυτός που θα καταφέρει να αντικρίσει την αλήθεια είναι ο φιλόσοφος όποιος έχει την υποχρέωση να κατευθύνει ολόκληρη την Πολιτεία προς την αλήθεια, δηλαδή προς τη θέαση του Αγαθού.

Επίσης, στην πλατωνική παιδεία το παιχνίδι των μικρών παιδιών προηγείται χρονικά, ενώ ήδη από πολύ μικρή ηλικία τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη μουσική (πριν ακόμα ασχοληθούν εντατικά με αυτή, 13-16 ετών) και έπειτα με τη γυμναστική καθώς ένα σώμα που βρίσκεται σε καλή κατάσταση δεν μπορεί να ωφελήσει από μόνο του την ψυχή, ενώ αντίθετα ένα εξαιρετικό πνεύμα μπορεί να ωφελήσει το σώμα.

Ο χαρακτήρας της παιδείας κατά τον Πλάτωνα κατευθύνεται προς το πολιτειακό ιδεώδες. Ο φιλόσοφος υποστήριζε ότι τα άτομα που απαρτίζουν μία κοινωνία είναι σημαντικό να διαπαιδαγωγηθούν με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε να

βρίσκουν την ευτυχία τους μέσα στην ευτυχία του οργανωμένου συνόλου. Επομένως, σύμφωνα με τον Πλάτωνα ο κύριος στόχος της παιδείας είναι να διαπλάσει και να δημιουργήσει υπεύθυνους πολίτες αλλά ταυτόχρονα και ικανούς να υπερασπίζονται την πολιτεία τους. Μέσα από αυτή τη βαθμιαία κλίμακα της μάθησης και της εκπαίδευσης των νέων, ο φιλόσοφος θεάται και τη σταδιακή διαμόρφωση όχι μόνο στη σκέψη τους, αλλά ταυτόχρονα και στην ηθική τελειοποίησή τους, ένα γεγονός που συνεπάγεται και κάτι αντίστοιχο στον πολιτικό βίο (Τριαντάρη, 2005).

Ο Πλάτωνας αποσκοπούσε σε μία διαπαιδαγώγηση του ανθρώπου τέτοια, με αποτέλεσμα η ιδεώδης κοινωνική και πολιτική οργάνωση να πηγάζει από την εσωτερική αναγκαιότητα και ωρίμανση και όχι από την εξωτερική πολιτική επιβολή (Σίτος, 1990). Εξάλλου το εκπαιδευτικό αυτό σύστημα που προτείνει ο Πλάτωνας πραγματεύεται έναν πολύ ιδεαλιστικό χαρακτήρα οποίος απέχει από τη δική μας πραγματικότητα.

Η τελειοποίηση του χαρακτήρα του ανθρώπου γίνεται εφικτή μέσα από την πειθαρχία του σώματος, της θέλησης αλλά και της διάνοιας. Ο φιλόσοφος, υποστήριζε πως η πολιτεία υπάρχει για την παιδεία αλλά και η παιδεία υπάρχει για την πολιτεία και ότι η παιδεία αποτελεί το θεμέλιο, το σκοπό και την ουσία της πολιτείας.

Εν κατακλείδι ο Πλάτωνας προσπάθησε να δημιουργήσει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο η πνευματική εκπαίδευση να έρχεται σε συμφωνία με την ηθική, διότι μόνο η πνευματική άσκηση και ανάπτυξη, χωρίς την ηθική και χωρίς τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα των ανθρώπων, δεν αρκεί (Ξηροτύρης, 2003). Ο μέγας αυτός φιλόσοφος θεωρεί ότι η παιδεία δεν είναι η απλή μετάδοση γνώσεων, αλλά η μεταστροφή προς την αλήθεια, η οποία δεν είναι άλλη από την Ιδέα του Αγαθού. Έτσι μόνο ο άνθρωπος θα μπορέσει να γίνει «κόσμιος τε και θεός εις το δυνατόν άνθρωπω» (Πλάτωνας, Πολιτεία 500d).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alexandre, K. (1993). *Φιλοσοφία και Πολιτεία: εισαγωγή στην ανάγνωση του Πλάτωνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Annas, J. (2006). *Εισαγωγή στην Πολιτεία του Πλάτωνα*. Αθήνα: Καλέντης.
- Jaeger, W. (1971). *Παιδεία. Η μόρφωση του Έλληνα ανθρώπου, τόμοι Β' & Γ*. Αθήνα: Παιδεία.
- Martin, G. (1991). *Πλάτων*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Taylor, A. (1990). *Πλάτων: Ο άνθρωπος και το έργο του*. Αθήνα: Μοργωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας.
- White, N. P. (2012). *Ο Πλάτων για τη γνώση και την πραγματικότητα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Αρβανιτάκης, Α. (1990). *Η κίνηση στο έργο του Πλάτωνα*. Αθήνα: Ζήτρος.
- Γεραρής, Η. (2014). Παιδαγωγικές θέσεις του Πλάτωνα: Παρουσίαση και κριτική αποτίμηση. *7ο Πανελλήνιο Συνέδριο*, (σ. 8).
- Γεωργούλη, Κ. Δ. (1963). *Πλάτωνας Πολιτεία*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Γιαννικόπουλου, Α. (2013, Δεκεμβρίου 26). <https://ekivolosblog.wordpress.com/2013/12/26/%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CF%89%CE%BD/>. Ανάκτηση από Εκήβολος: <https://ekivolosblog.wordpress.com/2013/12/26/%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CF%89%CE%BD/>
- Ζέππου, Κ. (2006, Μάρτιος). <http://www.omilosmeleton.gr/pdf/Platoandeducation.pdf>. Ανάκτηση από Όμιλος Μελετών: <http://www.omilosmeleton.gr/legacy.asp>
- Καλαχάνης, Κ. (2013, Ιουανούαριος 15). <https://www.pemptousia.gr/2013/01/i-ekpedefsi-ton-filakon-stin-platoni/>. Ανάκτηση από ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ: <https://www.pemptousia.gr/>
- Κάλφας, Β. (2011). Απο τον Θαλή στον Αριστοτέλη. Στο Β. Κάλφας, & Γ. Ζωγραφίδης, *Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι* (σ. 308). Αθήνα: Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη.
- Λαέρτης, Δ. (1965). *Βίοι και γνώμαι των εν φιλοσοφία ευδοκιμησάντων*. Αθήνα: Πάπυρος.

- Μ. Ζ. Κοπιδάκης, & Έλενα Πατρικίου. (2013). *Αρχαία Ελληνικά: Φιλοσοφικός Λόγος*. ΠΥΕ-Διόφαντος.
- Μανδηλαράς, Β. Γ. (1992). *Επιστολαί*. Αθήνα: Κάκτος.
- Μαστοράκη, Α. (2008, Απριλίου 17). <https://archive.gr/>. Ανάκτηση από Archive: <https://archive.gr/?p=333>
- Μιχαηλίδης, Κ. Π. (1998). *Πλάτων: λόγος και μύθος: εισαγωγή στην Πλατωνική φιλοσοφία*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Νασιάκου, Κ. (2002). Η παιδεία στον Πλάτωνα. Στο Δ. Ζ. Ανδιανόπουλος, *Πλάτων, οντολογία - γνωσιοθεωρία - ηθική - πολιτική φιλοσοφία - φιλοσοφία της γλώσσας - αισθητική* (σ. 990). Αθήνα: Παπαδήμας.
- Ξηροτύρης, Ι. Ν. (2003). *Η κοινωνιολογική σκέψη και ο Πλάτων*. Αθήνα: Εκκρεμές.
- Παπανούτσος, Ε. (1957). *Πλάτωνας Φαίδων*. Αθήνα: Ιαώννα Ν. Ζαχαροπούλου.
- Παππά, Έ. (1997). *Ο Πλάτωνας στην εποχή μας*. Αθήνα : Εισκοστού Πρώτου.
- Πλάτωνας. (1988). *Νόμοι Α' τόμος*. Απόδοση Μοσκόβης, Β. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σακορράφου, Δ. Γ. (1957). *Πλάτωνος κοινωνιολογικά-παιδαγωγικοί αρχαί*. Χανιά: τύποις: Εμμ. Στ. Πετράκη.
- Σίτος, Σ. Κ. (1990). *Πλατωνικά, παιδαγωγικά κείμενα*. Ιωάννινα: Γ. Τσόλη.
- Σκουτερόπουλος, Ν. Μ. (2002). *Πλάτων Πολιτεία*. Αθήνα: Πόλις.
- Στέφος, Α., Χαριτίδου, Γ., & Στεργιούλης, Ε. (2017). *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Τριαντάρη, Σ. Α. (2005). *Ιστορία και Φιλοσοφία, Τόμος Α': Από την Αρχαιότητα στο Μεσσαίωνα*. Θεσσαλονίκη: Αντ. Σταμούλης.

ΛΕΞΙΚΟ

- Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Έκδοση Β'*. Αθήνα: Κέντρο Λεξιλογίας